ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

«Μικροί Αρχιτεκτονικοί Διαγωνισμοί : Η Ζωή στην Πόλη – Παρεμβάσεις στη Μικρή Κλίμακα»

Πόρισμα Ομάδας Εργασίας του ΤΕΕ/ΤΚΜ, όπως εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. Α114Α-Β/Σ09/13.04.2010 απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής.

Μέλη Ομάδας Εργασίας:
Ραΐδης Δημήτρης, αρχιτέκτονας - πολεοδόμος
Χριστοδούλου Χάρις, αρχιτέκτονας - πολεοδόμος

ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ /ΤΜΗΜΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΜΟΝΙΜΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

ΜΙΚΡΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ:

Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ –ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΜΙΚΡΗ ΚΛΙΜΑΚΑ

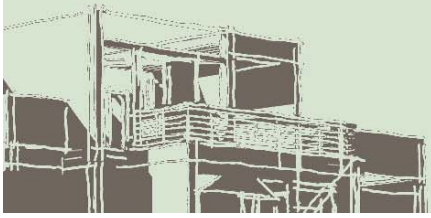

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ :

ΡΑΪΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΧΑΡΙΣ , ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΟΣ

ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΜΟΝΙΜΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

ΜΙΚΡΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ :
Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ – ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΙΚΡΗ ΚΛΙΜΑΚΑ

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
ΡΑΪΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑΣ - ΠΟΛΕΟΔΟΜΟΣ
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΧΑΡΙΣ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑΣ - ΠΟΛΕΟΔΟΜΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΦΕΒΟΥΑΡΙΟΣ 2010

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μελέτη αφορά αφενός στη διερεύνηση χώρων και επιλογή ενδεικτικών σημείων – περιοχών για ανάδειξη στο ΠΣΘ όπου είναι πρόσφορο να διενεργηθούν «μικροί αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί» που μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση της εικόνας της πόλης, αφετέρου στη διατύπωση γενικών προδιαγραφών, κατά περίπτωση, με βάση τις οποίες θα διενεργηθούν οι αντίστοιχοι αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί.

Η ομάδα εργασίας έθεσε ως ειδικότερο στόχο την αναζήτηση - ανάπτυξη κεντρικών νοημάτων, ιδεών και προσεγγίσεων (overall urban concepts) όπως διακρίνονται μέσα από τη διεθνή συζήτηση του θέματος και ιδιαίτερα μέσα από διεθνείς αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς. Πρόκειται για σύγχρονες προσεγγίσεις που προσανατολίζουν τις γενικές προδιαγραφές των διαγωνισμών στον επιδιωκόμενο αστικό και αρχιτεκτονικό σχεδιασμό και επιτρέπουν διαφορετικούς χειρισμούς και θέματα ανάκτησης του δημόσιου χώρου της πόλης. Οι προσεγγίσεις αυτές ως κατηγορίες μικρών αρχιτεκτονικών διαγωνισμών επιδιώκεται να διαμορφώνουν συνολικές προτάσεις εξετάζοντας όλο το εύρος των θεμάτων αστικού σχεδιασμού τοπικά. Επίσης, να αποδίδουν μία διακριτή συνολική ταυτότητα σε συγκεκριμένες θέσεις του αστικού ιστού και να ενεργοποιούν σε μικρή κλίμακα υπολανθάνουσες δυναμικές ευρύτερων περιοχών.

Οι διαγωνισμοί μικρής κλίμακας στη Θεσσαλονίκης δεν είναι σκόπιμο να περιοριστούν σε παρεμβάσεις αισθητικής αναβάθμισης δεδομένης της κυρίαρχης άμορφης αστικής συνθήκης που σύντομα θα τις απορροφήσει. Γι' αυτό οι διαγωνισμοί αντιμετωπίζονται από την ομάδα εργασίας ως ευκαιρίες συζήτησης και δυναμικής επαναδιαπραγμάτευσης του δημόσιου χώρου της πόλης που θέτουν νέες προσδοκίες και προκλήσεις για τη ζωή στη Θεσσαλονίκη μέσα από τη διατύπωση του θέματος τους, των στόχων τους, της ζητούμενης σύνθεσης της ομάδας μελέτης την οριοθέτηση των πεδίων παρέμβασης αλλά και των διαδικασιών προώθησής τους.

Εντούτοις, αναζητήθηκαν και υιοθετήθηκαν για τις προτάσεις θεμάτων και πεδίων εφαρμογής των διαγωνισμών δυναμικές έννοιες στο πλαίσιο της βιώσιμης διαχείρισης των αστικών ελεύθερων χώρων αλλά και των σύγχρονων τάσεων της αρχιτεκτονικής του δημόσιου χώρου.

Προτείνονται οι εξής κατηγορίες διαγωνισμών για τις οποίες παρέχονται ενδεικτικές θέσεις διενέργειας των διαγωνισμών και συντάχθηκαν οι προκαταρκτικοί φάκελοι:

1. Δυναμικά πεδία σύγχρονης αστικότητας - διαμόρφωση περιοχών σταθμών του μετρό στο επίπεδο του δρόμου
2. Έξοδος από τη αφάνεια: νέοι κοινόχρηστοι χώροι στις περιφερειακές γειτονιές
3. Οικολογικοί μετασχηματισμοί μικρών αστικών συνόλων

Στο πλαίσιο της εργασίας έγιναν συνεργασίες και επαφές με τους κατεξοχήν φορείς που έχουν αρμοδιότητες εκτέλεσης έργων στο δημόσιο χώρο της πόλης (ΟΤΑ) ή αναμένεται οι ενέργειες τους να έχουν καθοριστικά αποτελέσματα στη δομή της Θεσσαλονίκης στο άμεσο μέλλον όπως η εταιρία κατασκευής του μετρό (ΑΤΤΙΚΟΜΕΤΡΟ ΑΕ), αλλά και φορείς με υπερτοπική εμβέλεια επιρροής σε θέματα αειφόρου περιβαλλοντικής διαχείρισης του αστικού χώρου (ΚΑΠΕ).

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ---------- 3

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ---------- 6

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ---------- 7

ΜΕΡΟΣ Α: ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ ---------- 11

1. ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ---------- 11

1.1 Στοιχεία από τις διεθνείς πρακτικές για τη βελτίωση της εικόνας της πόλης και την ανάκτηση του δημόσιου χώρου ----------11

1.2 Πρόσφατοι διεθνείς αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί ----------17

1.3 Κοινές βασικές κατευθύνσεις που προκύπτουν από τις προκηρύξεις των διεθνών διαγωνισμών ----------23

1.4 Αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί στη Θεσσαλονίκη ----------24

2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ -- 27

2.1 Κατηγορία 1: Δυναμικά πεδία σύγχρονης αστικότητας: Διαμόρφωση περιοχών των σταθμών του μετρό στο επίπεδο του δρόμου ----------27

2.2 Κατηγορία 2: "Έξοδος από την αφάνεια" - Νέοι κοινόχρηστοι χώροι στις περιφερειακές γειτονιές ----------29

2.3 Κατηγορία 3: Οικολογικοί μετασχηματισμοί μικρών αστικών συνόλων ----------31

3. ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ – ΣΥΝΕΡΓΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ---------- 34

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ----------37

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ----------38

ΜΕΡΟΣ Β : ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΟΙ ΦΑΚΕΛΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ ---------- 39

1. Κατηγορία 1: Δυναμικά πεδία σύγχρονης αστικότητας: Διαμόρφωση περιοχών των σταθμών του μετρό στο επίπεδο του δρόμου ----------39

- Προτεινομένη θέση : Σταθμός ‘ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ’ ----------40

- Προτεινομένη θέση : Σταθμός ‘ΕΥΚΛΕΙΔΗ’----------49

2. Κατηγορία 2: "Έξοδος από την αφάνεια" - Νέοι κοινόχρηστοι χώροι στις περιφερειακές γειτονιές ----------56

- Προτεινόμενη θέση στην Πυλαία: Άξονας απελευθερωμένης ζώνης γραμμής υψηλής τάσης ΔΕΗ βόρεια του παλιού οικισμού ----------57
- Προτεινόμενη θέση στη Μενεμένη: Ζώνη κοινοχρήστων χώρων λεωφόρου Δενδροποτάμου – Α’ Φάση----------64

3. Κατηγορία 3: Οικολογικοί μετασχηματισμοί μικρών αστικών συνόλων ----------71

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη με τίτλο «ΜΙΚΡΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ: Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ – ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΙΚΡΗ ΚΛΙΜΑΚΑ» ανατέθηκε με την Α157/Σ11/09 απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής του ΤΕΕ-ΤΚΜ μετά από εισήγηση της Μ.Ε. Αρχιτεκτονικών Θεμάτων. Σύμφωνα με τη σύμβαση στόχος της εργασίας είναι η διερεύνηση χώρων όπου θα διενεργηθούν «μικροί αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί» που μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση της εικόνας της πόλης. Αντικείμενα της ομάδας εργασίας ορίστηκαν : 1. η διερεύνηση χώρων και επιλογή ενδεικτικών σημείων – περιοχών για ανάδειξη, και 2. η διατύπωση γενικών προδιαγραφών, κατά περίπτωση, με βάση τις οποίες θα διενεργηθούν οι αντίστοιχοι αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί.

Η ολοκλήρωση της μελέτης δεν θα ήταν εφικτή χωρίς τις κατευθύνσεις και τις κριτικές επισημάνσεις του Θανάση Παππά, προέδρου της Μ.Ε. Αρχιτεκτονικών θεμάτων, τον οποίο ευχαριστούμε ιδιαιτέρως. Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε όλους τους συναδέρφους στους Δήμους Θεσσαλονίκης, Μενεμένης και Πυλαίας, το ΚΑΠΕ και την εταιρία ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ για την πολύτιμη βοήθεια τους με την παροχή στοιχείων και απόψεων για το αντικείμενο της εργασίας μας, καθώς και στην αναζήτηση πρόσφορων θέσεων για να διενεργηθούν «μικροί αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί» που μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση της εικόνας της πόλης, συγκεκριμένα στη Δ/νση Μελετών Αρχιτεκτονικών Έργων του Δήμου Θεσσαλονίκης, τον Κ.Μπελιμπασάκη, τη Σ.Θεοδωρίδου, την Κ.Δαναδιάδου, το Θ.Τζιάτζιο, την Α.Λερίδου, στη Δ/νση Τεχνικών Υπηρεσιών Δήμου Μενεμένης, τη Θ.Παρασκευοπούλου, στη Δ/νση Τεχνικών Υπηρεσιών Δήμου Πυλαίας, την Κ.Σάη, στο Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ), τον Κ.Λάσκο, στην εταιρία ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ την Κ.Κουστένη, Προϊστ. Τμήματος Αρχιτεκτονικών Μελετών. Επίσης, άτυπες διερευνητικές επαφές έγιναν με το Σύνδεσμο Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος (ΣΕΒΕ), τον Σύνδεσμό Ελλήνων Βιομηχάνων, το Εμπορικό και το Επαγγελματικό Επιμελητήριο της Θεσσαλονίκης. Τους ευχαριστούμε όλους διατηρώντας την ευθύνη για τις οριστικές διατυπώσεις στην παρούσα.

.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το αντικείμενο της μελέτης ανατέθηκε εντός του πλαισίου προγραμματισμού της Μ.Ε. Αρχιτεκτονικών Θεμάτων για δράσεις με στόχο την αναβάθμιση των αστικού χώρου και της μητροπολιτικής περιοχής, ειδικότερα δε για την ανάκτηση του δημόσιου χώρου. Στο ίδιο πλαίσιο ανατέθηκαν μελέτες σε ξεχωριστές ομάδες εργασίας που εξειδικεύουν τον γενικό αυτό στόχο μέσα από τη διερεύνηση των θεμάτων των αστικών οχλήσεων και της διαχείρισης των δημόσιων ελεύθερων χώρων, την αξιοποίηση των ελεύθερων χώρων και τη μετεγκατάσταση της ΔΕΘ, την ανάπλαση της κεντρικής περιοχής της Θεσσαλονίκης, τη σχέση της πόλης με το πράσινο. Τα πορίσματα αυτών των μελετών [1] όπως εμπλουτίζουν το γενικό στόχο της αναβάθμισης της μητροπολιτικής περιοχής και ειδικότερα της ανάκτησης του αστικού δημόσιου χώρου αποτέλεσαν την αφετηρία για τις προσεγγίσεις του αντικειμένου της παρούσας μελέτης μέσα στον ευρύτερο και εν γένει κοινά αποδεκτό και διαρκώς επαναπροσδιοριζόμενο στόχο της βιώσιμης (ή αειφορικής) οργάνωσης του αστικού χώρου.

Κύριο ζητούμενο στην εργασία σύμφωνα και με το αντικείμενο της σύμβασης ήταν η αναγνώριση θέσεων – περιοχών στο αστικό ιστό της Θεσσαλονίκης που να μπορούν να αποτελέσουν πρόσφορα πεδία για «καινοτόμες» παρεμβάσεις βελτίωσης της εικόνας της πόλης, λ.χ. αστικά κενά, υποβαθμισμένοι κοινόχρηστοι και άλλοι ελεύθεροι χώροι. Ωστόσο, κύριο ερώτημα για την ομάδα εργασίας αποτέλεσε το πώς η μικρή κλίμακα και η διασπορά των παρεμβάσεων στην πόλη μέσα από αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς μικρής κλίμακας θα μπορεί να έχει αποτέλεσμα στη βελτίωση της εικόνας της Θεσσαλονίκης και το πώς οι παρεμβάσεις δεν θα απορροφηθούν από τις κυρίαρχες εξωραϊστικές πρακτικές οικειοποίησης τους αστικού χώρου. Ως κατ' αρχήν απάντηση στο ζητούμενο εκτιμήθηκε ότι η επιλογή μόνο συγκεκριμένων θέσεων δεν θα κατέληγε στα επιθυμητά αποτελέσματα.

Η αναζήτηση περεταίρω απαντήσεων μεθοδεύτηκε με τις εξής στρατηγικές επιλογές:

- Προσδιορίστηκε ότι οι παρεμβάσεις στη «μικρή κλίμακα» αναφέρονται σε εντοπισμένα σημεία ή εκτάσεις σημαντικές για την κλίμακα της γειτονιάς και διακρίνονται σαφώς από τις «μεγάλης κλίμακας» αναπλάσεις που συμβάλλουν σε «μεγάλης κλίμακας» μητροπολιτική αναδιάρθρωση
- Αναζητήθηκαν – αναπτύχθηκαν κεντρικά νοήματα, ιδέες και συνολικές προσεγγίσεις (overall urban concepts) όπως τίθενται μέσα από τη διεθνή συζήτηση του θέματος και ιδιαίτερα από διεθνείς αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς αποφεύγοντας την απομονωμένη αναζήτηση μόνο θέσεων στην πόλη για ανάπτυξη προτάσεων διαγωνισμών. Δηλαδή, αναζητήθηκαν σύγχρονες προσεγγίσεις που να μπορούν να προσανατολίσουν τις γενικές προδιαγραφές προτεινόμενων θεματικών διαγωνισμών στο ΠΣΘ για τον επιδιωκόμενο αστικό

[1] βλ. μελέτες ομάδων εργασιών ΤΕΕ-ΤΚΜ στη βιβλιογραφία

και αρχιτεκτονικό σχεδιασμό και να επιτρέψουν διαφορετικούς χειρισμούς και θέματα ανάκτησης του δημόσιου χώρου της πόλης μέσα από ένα μεγάλο εύρος ζητημάτων, π.χ. τις επιλεγμένες λειτουργίες (δραστηριότητες μικροεμπορίου, αναψυχής, πολιτισμού, κλπ), τις νέες δυνατότητες αστικής μετακίνησης (μετρό, ποδηλατόδρομοι), τη δημιουργία νέων σημείων αναφοράς – τοπόσημων (σημαντικοί δημόσιοι χώροι, πλατείες, διαδρομές, χαρακτηριστικά αστικά μέτωπα κλπ), την ενεργοποίηση χώρων σε αχρησία κλπ. Επίσης, να αποδίδουν μία ξεχωριστή και αναγνωρίσιμη συνολική ταυτότητα σε συγκεκριμένες θέσεις του αστικού ιστού και να ενεργοποιούν σε μικρή κλίμακα υπολανθάνουσες δυναμικές ευρύτερων περιοχών (δημιουργία νέων αστικών «διεγερτών» ή «ελκυστών»).

- Αναζητήθηκαν και υιοθετήθηκαν για τις προτάσεις θεμάτων και πεδίων εφαρμογής των διαγωνισμών δυναμικές έννοιες στο πλαίσιο της βιώσιμης διαχείρισης των αστικών ελεύθερων χώρων, λ.χ. βιοκλιματικός σχεδιασμός, εξοικονόμηση ενέργειας, χρήση ανακυκλώσιμων υλικών, ανακύκλωση δομικών υλικών κλπ που δεν περιορίζονται στο περιβάλλον και στην επίλυση τοπικών προβλημάτων αλλά έχουν κοινωνικές και οικονομικές προεκτάσεις, όπως αναζωογόνηση της τοπικής οικονομίας και αναβίωση της γειτονιάς, ενεργοποίηση και συμμετοχή των πολιτών στην αστική αναμόρφωση μέσα από τη χρήση νέων τεχνολογιών πληροφορικής στο φυσικό και διαδικτυακό αστικό γίγνεσθαι, κ.ά. Πρόκειται για ιδέες που υποστηρίζουν σύγχρονες αστικές στρατηγικές για τους ελεύθερους δημόσιους χώρους. Επίσης, ενθαρρύνουν την υιοθέτηση αρχών ολοκληρωμένου σχεδιασμού και τεχνικών δόμησης όλου του φάσματος της αειφορίας από τα υλικά μέχρι τον τύπο της ανάμειξης των χρήσεων και τη δυνατότητα ενσωμάτωσης όλων των πολιτών μέσα στο δημόσιο χώρο, και προϋποθέτουν τη συνεργασία των αρχιτεκτόνων με πλήθος άλλων επιστημονικών ειδικοτήτων και/ή καλλιτεχνών (που προσδιορίζονται κατά περίπτωση διαγωνισμοί), αλλά και ενδιαφερόμενων πολιτών. Πρέπει να επισημανθεί ότι η αειφόρος προσέγγιση σε όλες τις διαστάσεις της αναμένεται να συνεχίζει να λαμβάνει χρηματοδότηση στην τρέχουσα αλλά και στην επόμενη προγραμματική περίοδο της ΕΕ μέσα από εθνικά ή ευρωπαϊκά προγράμματα.

Σε συνέχεια αυτών των παραδοχών αποκλείστηκε από το πεδίο εργασίας η διερεύνηση θεμάτων διαγωνισμών που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο μίας άλλης μελετητικής προσέγγισης, όπως διαγωνισμοί που:

- αφορούν αποκλειστικά την κλίμακα του αστικού εξοπλισμού (λ.χ. περίπτερα, καθιστικά, ποδηλατόδρομος κλπ) ή των υλικών κατασκευής του δημόσιου χώρου (λ.χ. υλικά – τεχνικές επιστρώσεων κλπ). Γι' αυτά, οι επιλογές μέσα από την αγορά είναι πλέον πολλές και αξιόλογες και χρήζουν ειδικής αξιολόγησης, ενώ η άρτια εφαρμογή τους στον αστικό χώρο απαιτεί τήρηση αυστηρού προγράμματος ποιότητας.
- αναφέρονται σε αποσπασματικές παρεμβάσεις όπως οι εφήμερες κατασκευές (λ.χ. ο εορταστικός στολισμός της πόλης) και οι εικαστικές εγκαταστάσεις (λ.χ. μνημεία, αγάλματα κλπ) που δεν εντάσσονται σε ευρύτερες προτάσεις αναδιαμόρφωσης του αστικού χώρου,

- περιορίζονται σε μία αμιγώς αρχιτεκτονική προσέγγιση που κατευθύνεται μόνο από επιλογές αισθητικής αναβάθμισης και δεν συνδιαλέγεται με τις νέες προκλήσεις της καθημερινότητας στην πόλη και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής, της διαφύλαξης της φύσης στον αστικό χώρο και τις νέες τεχνολογικές δυνατότητες στην κατασκευή.

Τέλος, πρέπει να αναφερθεί ότι οι προτεινόμενοι αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί αντιμετωπίζονται από την ομάδα εργασίας ως ευκαιρίες συζήτησης και επαναδιαπραγμάτευσης του δημόσιου χώρου της πόλης που θέτουν νέες προσδοκίες για τη ζωή στη Θεσσαλονίκη μέσα από τη διατύπωση του θέματος τους, των στόχων τους, τη ζητούμενη σύνθεση της ομάδας μελέτης, την οριοθέτηση των πεδίων παρέμβασης αλλά και τη μεθόδευση της προκήρυξης τους, έτσι ώστε να είναι δυνατό να παραχθούν προτάσεις που θα τολμήσουν νέες και πρωτοποριακές αντιμετωπίσεις, ρηξικέλευθες αλλά πλήρως υλοποιήσιμες. Το θέμα της υλοποιησιμότητας των προτάσεων που θα προκύψουν από τους διαγωνισμούς είναι κρίσιμο για την επίτευξη του στόχου της αναβάθμισης του αστικού χώρου. Από πλευράς ομάδας εργασίας επιδιώχτηκε η υλοποιησιμότητα να διασφαλιστεί μέσα από την προσεκτική διατύπωση των κριτηρίων των διαγωνισμών, τον έλεγχο των ιδιοκτησιακών δεδομένων των προτεινόμενων περιοχών για παρέμβαση και τη θετική ενσωμάτωση των απόψεων των φορέων για τη διαμόρφωση των απαραίτητων συνεργειών στα τελικά πορίσματα..

Για την ανάπτυξη και τεκμηρίωση της μελέτης έγιναν τα εξής:

- έρευνα στη βιβλιοθήκη του ΤΕΕ για μελέτες ΟΕ ΤΕΕ κλπ πηγές για τη Θεσσαλονίκη που αναφέρονται στους δημόσιους ελεύθερους χώρους από τις οποίες προκύπτουν σαφείς κατευθύνσεις για την αξιοποίηση των δημόσιων ελεύθερων χώρων,
- έρευνα για τους πρόσφατους διαγωνισμούς στη Θεσσαλονίκη : ΟΠΠΕ Θ’97, 2004 κ.ά.
- συγκέντρωση στοιχείων από το διαδίκτυο για πρόσφατους διεθνείς διαγωνισμούς που αναφέρονται στη μικρή κλίμακα του αστικού χώρου από τους οποίους προκύπτουν θέματα που αφορούν τη διεθνή συζήτηση για τους ελεύθερους δημόσιους χώρους της
- περιήγηση στην πόλη με μέσο τη δορυφορική της εικόνα (google-earth κλπ) για εντοπισμό αδιαμόρφωτων αστικών κενών και παράλληλη διερεύνηση των θέσεων στα ισχύοντα ΓΠΣ, εντοπισμό χαρακτηριστικών πρόσφορων ή διαθέσιμων πεδίων για παρεμβάσεις ή θέσεων - περιοχών προς αναζωογόνηση
- επιτόπιες διαδρομές – αυτοψία θέσεων για παρεμβάσεις
- διερευνητικές επαφές με φορείς που εμπλέκονται σε θέματα αστικού χώρου της πόλης κ.ά. επιτελικούς φορείς ή είναι αρμόδιοι για τη διαχείριση των δημόσιων χώρων (Δήμοι, ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ ΑΕ, ΚΑΠΕ, επιμελητήρια…)
- συγκέντρωση στοιχείων από διάφορες πηγές που αναφέρονται κατά περίπτωση για την ενδεικτική ανάπτυξη των φακέλων των προτεινόμενων διαγωνισμών σε συγκεκριμένες θέσεις

Το τεύχος διαρθρώνεται σε δύο μέρη, το Α’ Μέρος που αφορά στην ανάπτυξη της μελέτης του θέματος και το Β’ Μέρος που αφορά στους προκαταρκτικούς φακέλους των διαγωνισμών με στοιχεία που συγκεντρώθηκαν για κάθε προτεινόμενη θέση.

ΜΕΡΟΣ Α: ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ

1. ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

1.1 Στοιχεία από τις διεθνείς πρακτικές για τη βελτίωση της εικόνας της πόλης και την ανάκτηση του δημόσιου χώρου

Στην ενότητα αυτή γίνεται μία επιλεκτική και σύντομη παρουσίαση μόνο ορισμένων θεμάτων από τη διεθνή τρέχουσα συζήτηση για τη βελτίωση της εικόνας της πόλης που αφορούν παρεμβάσεις στη μικρή κλίμακα οι οποίες στο πλαίσιο των σύγχρονων προσεγγίσεων της αρχιτεκτονικής και του αστικού σχεδιασμού θεωρείται ότι μετασχηματίζουν τοπικά τη ζωή και το ρυθμό της πόλης. Μάλιστα, θεμάτων που αφορούν σε συγκεκριμένες πρακτικές σχεδιασμού για υλοποιήσεις έργων και όχι θεωρητικών. Κατά τη γρήγορη επισκόπηση μας στις διαθέσιμες πηγές επιλέχθηκαν να παρουσιαστούν εκείνα τα θέματα που φαίνεται ότι αρμόζουν στην περίπτωση της δικής μας πόλης και μπορούν να εισαχθούν και να προσαρμοστούν στις δυνατότητες της με θετικά αποτελέσματα.

Μία μεγάλη δέσμη έργων που στοχεύουν στην αειφόρο αστική ανάπτυξη και επιχειρούν να εξειδικεύσουν στο φυσικό χώρο τις περιβαλλοντικές προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έως το 2010 και ειδικότερα τις ευρωπαϊκές οδηγίες που προέκυψαν ως επί μέρους επεξεργασίες για το αστικό περιβάλλον στα πλαίσια του 5^{ου} και 6ου Προγράμματος Δράσης για το περιβάλλον, των συστάσεων για τις Βιώσιμες Πόλεις, καθώς και την Ατζέντα 21.

Όλο και περισσότερες ευρωπαϊκές πόλεις αναπτύσσουν και υλοποιούν σταδιακά ολοκληρωμένα περιβαλλοντικά σχέδια, τα λεγόμενα «πράσινα σχέδια», τα οποία αναφέρονται κατά κύριο λόγο αφενός στην προστασία και ενίσχυση αλλά και στη διαρκή διαχείριση των ελεύθερων χώρων, αφετέρου στον ανασχεδιασμό των αστικών συγκοινωνιών που συνδυάζεται με προγράμματα αναπλάσεων. Η ενίσχυση του πρασίνου με τη μορφή ενιαίων αστικών δικτύων που ενσωματώνουν εκτός από τα πάρκα τα άλση, δεντροστοιχίες και μικρότερες νησίδες πρασίνου σε δρόμους και πλατείες, ακόμη και σε ιδιωτικούς χώρους έχουν δώσει μία σειρά νέων παραδειγμάτων διαμόρφωσης ελεύθερων χώρων. Η αρχιτεκτονική δημιουργικότητα έχει βρει νέα πεδία διαπραγμάτευσης του αστικού χώρου μέσα από τον προσεκτικό και ελέγξιμο περιβαλλοντικό χειρισμό των στοιχείων που διαμορφώνουν το μικροκλίμα από το επίπεδο της σύνθεσης μέχρι την επιλογή των υλικών.

Εικ.1 Freiburg, Γερμανία: Περιβαλλοντικός σχεδιασμός περιοχής Vauban

Το Ανόβερο και το Freiburg – Vauban, η Κοπεγχάγη, η Στοκχόλμη και το Malmoe – Vastra Hamnen, το Αμστερνταμ στο πλαίσιο του Randstadt, η Βιέννη, το Ελσίνκι αλλά και πολυάριθμα μικρότερης σημασίας αστικά κέντρα ακόμη και μικροί οικισμοί προσπαθούν με κάθε τρόπο να αλλάξουν τα πρότυπα τους στρέφοντας την προσοχή σε περιβαλλοντικά θέματα. Μετασχηματίζουν το αστικό τοπίο μέσα από μία δυναμική οπτική, αυτή της αλληλεπίδρασης με τη φύση που παράγει νέα και αναγνωρίσιμη αρχιτεκτονική η οποία ανταποκρίνεται στους σύγχρονους προβληματισμούς για την κλιματική αλλαγή και την οικολογική αρμονία.

Εικ. 2 Αμβούργο, Γερμανία: Βραβείο Ευρωπαϊκής Πράσινης Πρωτεύουσας 2011

Οι νέες δυνατότητες μετακίνησης στις πόλεις και η αναδιοργάνωση των υφιστάμενων δημοσίων συγκοινωνιών δημιουργούν νέα πεδία ανασχεδιασμού αστικών περιοχών. Τα δίκτυα ποδηλατοδρόμων και οι νέοι συγκοινωνιακοί κόμβοι ως ευκαιρίες αστικής αναζωογόνησης και σύγχρονων αρχιτεκτονικών παρεμβάσεων συνιστούν κρίσιμα ζητούμενα του σύγχρονου αστικού σχεδιασμού. Ο σχεδιασμός ποδηλατοδρόμων έχει παύσει να αποτελεί θέμα συγκοινωνιακής τεχνικής και έχει αναχθεί σε πρωτεύον στοιχείο ανάπλασης των περιοχών απ' όπου διέρχεται ρυθμίζοντας χρήσεις γης και δημιουργώντας νέες εικόνες στη ζωή της πόλης. Οι περιοχές των θέσεων των νέων έργων μεταφορικών υποδομών σταθερής τροχιάς αναδιατάσσονται επανακαθορίζοντας τη ζωή της πόλης στο επίπεδο του δρόμου. Εκεί όπου υποχρεούται να συνδιαλαγεί με τις νέες δυνατότητες που παρέχουν οι αυξημένες ανθρώπινες ροές.

Εικ. 3 Περούτζια, Ιταλία: Στάση Cupe του Minimetro (J.Nouvel 2008)

Εικ. 4 Νάπολη, Ιταλία: Πλατεία Matterdei στην ομώνυμη στάση του «Metro dell' Arte»

Εικ. 5 Μπιλμπάο, Ισπανία: Είσοδος στο σταθμό Abando (N.Foster 2004)

Οι θέσεις όπου εντοπίζονται οι χοάνες (είσοδοι – έξοδοι) των νέων μέσων μετακίνησης αντιμετωπίζονται εξ' αρχής σε ένα ευρύτερο πεδίο βελτίωσης της εικόνας και της λειτουργικότητας της πόλης. Τολμηρές αρχιτεκτονικές και εικαστικές προτάσεις συγκροτούν νέα τοπόσημα στο αστικό τοπίο. Υλοποιούνται ακριβώς για να συμβολίσουν το νέο τρόπο βίωσης της αστικότητας που εισάγουν τα νέα μέσα μετακίνησης και να ενισχύσουν τη χρήση τους σε ένα πλαίσιο αναγέννησης της τοπικής υπερηφάνιας που είναι τόσο σημαντική για μία ευρύτερη αστική αναζωογόνηση και επηρεάζει όλους τους τομείς της ζωής της πόλης.

Εικ. 6 Φρανκφούρτη, Γερμανία: Είσοδος στο σταθμός Bockenheimer (Z.P.Pininski 1986)

Εικ.7 Αμβούργο, Γερμανία: Είσοδος στο σταθμό St.Pauli (1999)

Εικ.8 Πόρτο, Πορτογαλία: Περιοχή Polo Universitario (2004)

Εικ. 9 Ρότερνταμ, Ολλανδία: Πλατεία σταθμού Blaakstation

Οι περιοχές των νέων σταθμών της γραμμής Jubilee στο Λονδίνο, οι νέοι σταθμοί του μετρό στο Παρίσι (λ.χ. Saint Lazare κ.ά.), ο σταθμός TGV στη Lille, οι νέοι σταθμοί μετρό στο Μπιλμπάο, το νέο σύστημα κυκλοφοριακών υποδομών της Βαρκελώνης είναι μερικά από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα αστικών παρεμβάσεων και προώθησης νέας αρχιτεκτονικής σε συνδυασμό με τις νέες δυνατότητες μετακίνησης στον αστικό χώρο και πέρα από αυτόν. Τέλος, στην Αθήνα, η διαμόρφωση των πλατειών του εμπορικού τριγώνου και η δημιουργία νέων δημόσιων χώρων, όπως η νέα πλατεία στο Περιστέρι αποτέλεσαν καθοριστικά μέσα για την ελκυστική ενσωμάτωση της λειτουργίας του μετρό στον αστικό ιστό.

Εικ.10 Περιστέρι, Αττική: Τμήμα της αρχιτεκτονικής-συγκοινωνιακής διαμόρφωσης της κεντρικής πλατείας έκτασης 10.000 τ.μ. με αφορμή την κατασκευή των σταθμών του μετρό

Μία κατεύθυνση που αποκτά όλο και μεγαλύτερη επιρροή στις αρχιτεκτονικές πρακτικές είναι η προσπάθεια αναγνώρισης και ανταπόκρισης στις δυναμικές που μπορούν να αναπτύξουν οι ίδιοι οι κάτοικοι και οι επισκέπτες μέσα στους ελεύθερους υπαίθριους χώρους. Αφενός είναι υποχρεωτικό πλέον να σχεδιάζουμε για όλους χωρίς διάκριση για το φύλο, τη φυλή, την εθνική καταγωγή, την ύπαρξη αναπηρίας, τη θρησκεία, το γενετήσιο προσανατολισμό ως προς τις παράμετρους λειτουργικότητας και προσβασιμότητας. Αφετέρου οι ευρωπαϊκές πόλεις γίνονται όλο και περισσότερο

πολυπολιτισμικές με τους οικονομικοί μετανάστες, τους πρόσφυγες, τους τουρίστες, τους διεθνείς επιχειρηματίες να διαμορφώνουν ένα σύνθετο πλήθος του οποίου οι ανάγκες απαιταίται να βρουν συνεκτική έκφραση στο δημόσιο χώρο. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον εμπλουτισμό του σχεδιασμού από την παρουσία και δράση των ποικίλων ομάδων χρηστών που κατοικούν ή επιδρούν στις αστικές περιοχές μέσα από την ενεργό προσέλκυση της συμμετοχή τους. Η συμμετοχή τους νοείται ως διατύπωση απόψεων κατά το σχεδιασμό αλλά και ως συμβολή ακόμη και στη συντήρηση των δημοσίων χώρων όταν πρόκειται για κοινόχρηστους χώρους γειτονιάς.

Όσον αφορά την εικόνα της πόλης αυτή προσεγγίζεται έμμεσα πλέον ως αποτέλεσμα επιλογών που στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας του δημόσιου χώρου πέρα από την κυριαρχία συγκεκριμένων αισθητικών προτύπων. Μερικά από τα κριτήρια της αστικής σύνθεσης που αποτελούν σημεία ελέγχου αυτής της ποιότητας της ζωής στην πόλη αποτελούν η ελκυστικότητα και η ασφάλεια που εξασφαλίζουν για τους ανθρώπους της, ο εμπλουτισμός των υφιστάμενων ποιοτήτων, η ενίσχυση και δημιουργία φυσικών, λειτουργικών και οπτικών συνεχειών, η δημιουργία συνολικών αστικών τοπίων, η ανάμειξη των λειτουργιών και η πολυμορφία των επί μέρους ενοτήτων, καθώς και η δυνατότητα μελλοντικής ευέλικτης προσαρμογής και ένταξης νέων στοιχείων.

Οι νέοι αυτοί προβληματισμοί αντανακλώνται και σε πρόσφατους αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς μικρής κλίμακας που όμως έχουν καθοριστικές επιπτώσεις στη ζωή στην πόλη.

1.2 Πρόσφατοι διεθνείς αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί

Η παρουσίαση των παρακάτω μικρών διεθνών αρχιτεκτονικών διαγωνισμών με αναφορά στον αστικό χώρο έχει ως σκοπό να εντοπιστούν σύγχρονες κοινές τάσεις στις προκηρύξεις που μπορούν να αποτελέσουν αφετηρίες για τη διατύπωση πλαισίων για τη διαμόρφωση των ζητούμενων προτάσεων διαγωνισμών.

Κατά την επισκόπηση διαγωνισμών από το διεθνή χώρο συλλέχθηκαν και παρουσιάζονται επιλεκτικά στη συνέχεια τα εξής στοιχεία ανάλογα με την ιδιαιτερότητα κάθε περίπτωσης:

- Τίτλος διαγωνισμού, έτος προκήρυξης, τύπος διαγωνισμού: ιδεών ή με στόχο την υλοποίηση, δικαίωμα συμμετοχής (επαγγελματίες, φοιτητές κλπ), απαιτούμενη σύνθεση ομάδας (ειδικότητες μελετητών, συμβούλων κλπ), έκταση του πεδίου παρεμβάσεων (Ha), φορείς διοργάνωσης και χρηματοδότησης
- Περιγραφή θέματος με αναφορά στις εννοιολογικές επεξεργασίες για τη (νέα) σύγχρονη αστικότητα και την έκφρασή της σε μικρή κλίμακα που τροφοδοτούν νέες κατευθύνσεις στον αστικό σχεδιασμό και θίγουν σχετικά αστικά ζητήματα στο όριο της θεωρίας και των πρακτικών για τον αστικό χώρο (νέες λειτουργίες, νέες εμπνεύσεις και προσδοκίες, διάχυση νέων ερωτημάτων και ασύνδετων έως σήμερα γνώσεων ή τεχνικών στην προσέγγιση της λειτουργίας του αστικού χώρου και ως εκ τούτου του αστικού σχεδιασμού.

Συνοπτική παρουσίαση διεθνών αρχιτεκτονικών διαγωνισμών:

1. Αστική εναλλαγή RIBA (2008)

Το Βρετανικό Ινστιτούτο Αρχιτεκτόνων (RIBA) προκήρυξε διαγωνισμό για φοιτητές με θέμα την ανάπλαση περιοχών με έκταση γενικών διαστάσεων 500 επί 1.000 μέτρων (50 Ηα) σε αστικοποιημένες περιοχές σε πόλεις επιλογής των συμμετεχόντων. Το βασικό θέμα του διαγωνισμού αφορούσε στην ανάπτυξη και οργάνωση υπαίθριων αγορών, υπαιθρίων εργαστηρίων και αναψυκτηρίων αλλά και στη διαμόρφωση των αστικών τοπίων όπου αυτά εντάσσονται με βάση τα σύγχρονα δεδομένα και ζητούμενα της κάθε αστικής περιοχής. Οι αρχιτεκτονικές προτάσεις έπρεπε να ενισχύσουν τις συνδέσεις με το ευρύτερο αστικό ιστό, ώστε να δημιουργηθούν νέες συνέχειες. Επίσης, οι προτάσεις έπρεπε να εξετάζουν τρόπους ριζικής αναδιάταξης της αστικής δομής της περιοχής έτσι ώστε με τις προτάσεις να επιτυγχάνεται η αναβάθμιση – αναζωογόνηση σε αισθητικό αλλά και οικονομικό - κοινωνικό επίπεδο.

2. Mobile Media–Centric Habitation and Work Unit, Arctic Perspective Initiative

Η οργάνωση *Arctic Perspective Initiative* προκήρυξε αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για ένα κινητό κέντρο διάσωσης με χώρους διαμονής και εργασίας χρησιμοποιώντας ανανεώσιμες πηγές ενέργειας . Η βασική σκέψη του διαγωνισμού ήταν να δημιουργηθεί συζήτηση και έρευνα στο χώρο των αρχιτεκτόνων και των σχεδιαστών για κινητά στοιχεία διαμονής και διαβίωσης σε αντίξοες κλιματικές συνθήκες του αρκτικού χώρου. Οι σχεδιαστικές προτάσεις έπρεπε να έχουν τη δυνατότητα να ενσωματώσουν στοιχεία από τις πιο προηγμένες τεχνολογίες που υφίστανται στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

3. Σχεδιασμός συγκροτήματος κατοικιών και διαχείριση απορριμμάτων κατά την κατασκευή, RIBA + (2009)

Ο διαγωνισμός αυτός διαφοροποιείται από τους αμιγώς αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς που προτάσσουν τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό ως βασικό κριτήριο κρίσης - αξιολόγησης ανάμεσα στους διαγωνιζόμενους. Στόχος του διαγωνισμού ήταν η αναζήτηση καινοτομικών και πρακτικών λύσεων για τη διαχείριση των απορριμμάτων κατά την κατασκευή. Οι διαγωνιζόμενοι έπρεπε να κάνουν μια επιλογή ανάμεσα σε τρεις περιοχές επιλεγμένες στην ευρύτερη προαστιακή ζώνη του Λονδίνου και να προτείνουν ένα καινοτομικό σχέδιο για ένα συγκρότημα κατοικιών μαζί με μία πρόταση οργάνωσης της κατασκευής με στόχο τη ανακύκλωση - μείωση των απορριμμάτων. Ο φορέας διοργάνωσης ήταν ο τοπικός φορέας διαχείρισης απορριμμάτων σε συνεργασία με τον Βασιλικό Ινστιτούτο Βρετανών Αρχιτεκτόνων (RIBA).

4. Η πράσινη κοινότητα (2009)

Ο σύνδεσμος των κολεγίων και των σχολών της αρχιτεκτονικής των Η.Π.Α. προκήρυξε τον ετήσιο «πράσινο» φοιτητικό διαγωνισμό με βασικό σκεπτικό τον επαναπροσδιορισμό των τοπικών κοινωνιών. Ήταν βασισμένος σε θεματικές ενότητες του Εθνικού Μουσείου Κατασκευών (ενότητα: sustainable exhibits) όπως «πράσινη κοινωνία», «μεγάλο και

πράσινο», «πράσινο σπίτι», κ.ά. Οι προτάσεις αστικού σχεδιασμού και αρχιτεκτονικής έπρεπε να αποβλέπουν σε μία πράσινη ανάπτυξη και σε μία ακμάζουσα και αειφόρα κοινωνία βασισμένη σε κανόνες οικολογικής ευαισθησίας. Στόχος του διαγωνισμού ήταν να δώσει τη δυνατότητα σε φοιτητές αρχιτεκτονικής να εμβαθύνουν στους όρους της αειφόρου οργάνωσης με την αξιοποίηση τεχνικών εξοικονόμησης ενέργειας, να διερευνήσουν την αειφόρο ανάπτυξη στον πολεοδομικό σχεδιασμό σε υποβαθμισμένες περιβαλλοντικά και κοινωνικά περιοχές και σε περιοχές μεταβαλλόμενες κοινωνικά, και να μελετήσουν δυνατότητες διαχείρισης των φυσικών πόρων, των φυσικών στοιχείων και δομών. Η θέση προς σχεδιασμό δεν ήταν ορισμένη, αλλά έπρεπε να πληρεί κάποιους βασικούς περιοριστικούς όρους: να βρίσκεται σε αστικό περιβάλλον, να εξυπηρετείται από δημόσια συγκοινωνία και να γειτνιάζει ή να ενσωματώνει δημόσιες χρήσεις. Η επιλογή της περιοχής έπρεπε να τεκμηριωθεί και ήταν αντικείμενο προς κρίση από την επιτροπή του διαγωνισμού. Η μείωση του κόστους των κατασκευών, η διαχείριση των απορριμμάτων και άλλες πρακτικές μέσω του σχεδιασμού αποτελούσαν άλλα επί μέρους αντικείμενα προς κρίση.

5. Βραβείο περιοδικού future arc (2008)

Το περιοδικό *future arc* διοργάνωσε αρχιτεκτονικό διαγωνισμό σε τρεις διαφορετικές περιοχές στις Φιλιππίνες για το καλύτερο βιοκλιματικό κτίριο κατοικίας. Η επιτροπή κρίσης ήταν διεθνής. Ο διαγωνισμός απευθυνόταν σε αρχιτέκτονες και φοιτητές αρχιτεκτονικής, αλλά προέτρεπε τις ομάδες μελέτης να συνάψουν συνεργασίες με διάφορες άλλες ειδικότητες σχετικές με το θέμα της αειφόρου ανάπτυξης. Οι προτάσεις έπρεπε να «επιλύουν» προβλήματα που αφορούν στη μόλυνση της ατμόσφαιρας, την κατανάλωση ενέργειας, τη ρύπανση του περιβάλλοντος από υλικά κατασκευής με μεγάλη εμπεριεχόμενη ενέργεια, τη διαχείριση των απορριμμάτων κατά την κατασκευή αλλά και την χρήση. Ζητούμενο του διαγωνισμού ήταν επίσης οι προτάσεις να μπορούν να εφαρμοστούν ευρέως και να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της υφιστάμενης οικιστικής και περιβαλλοντικής κατάστασης στις Φιλιππίνες.

6. Φυτεμένα δώματα στη Μελβούρνη (2009)

Ο διαγωνισμός ανακοινώθηκε στη Μελβούρνη και απευθυνόταν σε αρχιτέκτονες, φοιτητές αρχιτεκτονικής και οι ιδιοκτήτες κατοικιών. Προκηρύχθηκε από το φορέα διαχείρισης των υδάτινων πόρων της πόλης σε συνεργασία με τρεις σημαντικούς οργανισμούς, το Δήμο της Μελβούρνης το ταχυδρομείο της Αυστραλίας και την εταιρία BLUE που συγκρότησαν το σχήμα “sustainability Victoria”. Ο διαγωνισμός διεξάχθηκε μέσα από ένα ευρύτερο πρόγραμμα αναδιοργάνωσης της πόλης για μια περισσότερο πράσινη προσέγγιση με τρεις βασικούς στόχους : τη μείωση της ρύπανσης, την αναδιοργάνωση της δημόσιας συγκοινωνίας και τη φύτευση μεγάλων εκτάσεων και στα δώματα των κτιρίων. Ήταν μία κίνηση του δήμου που θεώρησε τη φύτευση ταρατσών και δωμάτων ως μία προσπάθεια να μειώσει και τελικά να τροποποιήσει το μικροκλίμα που επικρατούσε στο κέντρο της πόλης. Επιπλέον αναζητούσε μία δυνατότητα προώθησης νέων οικολογικών τεχνικών οι οποίες δεν θα είχαν μόνο οικολογικά οφέλη άλλα και κοινωνικά και αισθητικά. Η προτάσεις στο διαγωνισμό έπρεπε να επιτυγχάνουν έναν λιτό αλλά επιτυχή σχεδιασμό πράσινου δώματος σε τρία επιλεγμένα κτίρια στην

κέντρο της πόλης. Ζητούμενο του διαγωνισμού αποτελούσε η λειτουργικότητα των φυτεμένων δωμάτων σε συνδυασμό με τις προτεινόμενες φυτεύσεις με βάση αρχές βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής και εξοικονόμησης ενέργειας στους υπαίθριους χώρους. Η βραβευμένη πρόταση πρόκειται να υλοποιηθεί σε συνεργασία με μία κατασκευαστική εταιρία.

7. FusedSpace (2004)

Ο διεθνής διαγωνισμός *fusedspace* (ρευστός χώρος) είχε ως ζητούμενο καινοτομικές εφαρμογές νέων τεχνολογιών στους δημόσιους χώρους. Το ερώτημα του αγωνοθέτη ήταν το κατά ποσό και με ποιον τρόπο οι νέες τεχνολογίες πληροφορικής θα μπορούσαν να επηρεάσει την σχέση που έχει ο πολίτης σήμερα με τους κοινόχρηστους χώρους.

Ο διαγωνισμός ήταν μια αφορμή για την ευαισθητοποίηση των αρχιτεκτόνων σε θέματα τεχνολογίας πληροφορικής σε σχέση με τον αστικό σχεδιασμό και το αστικό τοπίο. Η διαρκής αναζήτηση της πληροφορίας, η ανάγκη άμεσης επικοινωνίας και η συνεχής λειτουργία με ψηφιακές τεχνολογίες έχει δημιουργήσει μία νέα συνθήκη σταδιακής εισβολής της πληροφορικής στους κοινόχρηστους χώρους της πόλης. Η προοπτική της τεχνολογίας πληροφορικής να αναδιοργανώσει τον τρόπο συμπεριφοράς των ανθρώπων στον κοινόχρηστο χώρο είναι δεδομένη και ήδη παρατηρείται. Το ζητούμενο του διαγωνισμού ήταν να δημιουργηθεί μία "συζήτηση" ανάμεσα στο πώς ένας σύγχρονος αστικός κοινόχρηστος τόπος πρέπει να είναι δομημένος ώστε να υποδέχεται τις νέες τεχνολογίες πληροφορικής. Ο διαγωνισμός οργανώθηκε από τέσσερα ολλανδικά ιδρύματα (*SKOR*: ίδρυμα για την τέχνη και το δημόσιο χώρο, *Premsela*: ίδρυμα για τον ολλανδικό σχεδιασμό των δημόσιων χώρων σε οικονομικό, καλλιτεχνικό και κοινωνικό επίπεδο, *The Information WorkPlace*: ερευνητικός οργανισμός στις τεχνολογίες επικοινωνίας και το *The Hague Centre.* Εκτός από την ιδιαιτερότητα του διαγωνισμού ως προς το σύγχρονο θέμα που πραγματεύονταν, ο διαγωνισμός πρωτοτυπούσε και στη διαδικασία της κρίσης των προτάσεων που έγινε από μία διεπιστημονική και πολυμελή επιτροπή κρίσης που αποτελούνταν από 25 διεθνούς φήμης επαγγελματίες από τους τομείς των τεχνών, των media, της αρχιτεκτονικής και του design με έμφαση στη δημόσιο χώρο.

8. Sustainable, Equitable, SMART: Valley, California (2009)

Ο διαγωνισμός αφορούσε νέες ιδέες για μία βιώσιμη, έξυπνη και δίκαιη ανάπτυξη και επανάχρηση απαξιωμένων περιοχών στην ευρύτερη περιοχή Valley της Καλιφόρνιας Αμερικής. Προκηρύχθηκε το 2009 από μία Πολεοδομική Αναπτυξιακή Επιτροπή τοπικών δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και απευθύνονταν σε αρχιτέκτονες, αρχιτέκτονες τοπίου, πολεοδόμους και φοιτητές. Ο στόχος του διαγωνισμού ήταν να συγκροτηθεί ένα παράδειγμα - πρότυπο μοντέλο για την αειφόρο ανάπτυξη σε τοπική κλίμακα το οποίο να κατευθύνει τη διαδικασία εξέλιξης των αστικών περιοχών στην ευρύτερη περιοχή Valley. Δόθηκαν τρεις υποψήφιες θέσεις - περιοχές με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αστικής ανάπτυξης προκειμένου οι μελετητές να αναπτύξουν τις προτάσεις τους. Οι βασικές στρατηγικές και άξονες για τον σχεδιασμό περιλάμβαναν την αναβίωση του προτύπου της παραδοσιακής γειτονιάς και την προσαρμογή του σε νέες οικιστικές περιοχές, την αναζωογόνηση της τοπικής παραγωγικής διαδικασίας, τη

δημιουργία νέων κυττάρων παραγωγής και απασχόλησης, τη διασφάλιση περιβαλλοντικών αξιών, τη σύνδεση με το τοπικό δημόσιο δίκτυο συγκοινωνίας, την τόνωση του ενδιαφέροντος των κατοίκων με σχεδιασμό κοινόχρηστων χώρων με μεγάλη απήχηση στον τοπικό πληθυσμό, την οργάνωση δικτύου πεζοδρόμων και τη σύνδεση των κοινόχρηστων χώρων, την οργάνωση ιδιαίτερα ελκυστικών τόπων με τοπική ταυτότητα, την ενθάρρυνση συνεργασίας των ιδιοκτητών γης με τις τοπικές αρχές και τις υφιστάμενες κοινότητες στις αποφάσεις ανάπτυξης των θέσεων. Το καινοτόμο στοιχείο του διαγωνισμού αφορούσε στο πλαίσιο για μία κοινή προσπάθεια όλων να σκεφτούν έξυπνα για ένα βιώσιμο δίκαιο μέλλον έτσι ώστε να μεγιστοποιηθεί η ευστοχία των προτάσεων στην κατεύθυνση της υλοποίησης. Μέσω της επιτροπής του διαγωνισμού ήταν δυνατή η συμμετοχή των ιδιοκτητών της περιοχής και των λοιπών φορέων, έτσι ώστε τα βραβευμένα έργα να μπορούν να υλοποιηθούν.

9. Βραβείο ZERO-footprint and RE-skinning (2009)

Ζητούμενο του διαγωνισμού ήταν ο μετασχηματισμός παλιών υψηλών κτιρίων από σκυρόδεμα με νέες εξωτερικές επενδύσεις και άλλες τεχνολογίες ανακαίνισης, και εφαρμογή τεχνικών βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων. Τα κτίρια επιλέγονταν από τους διαγωνιζόμενους. Οι παρεμβάσεις στα προτεινόμενα κτίρια έπρεπε να μειώνουν τις καταναλώσεις ενέργειας και νερού μηδενίζοντας το περιβαλλοντικό αποτύπωμά τους ενώ παράλληλα θα διατηρούν υψηλότατες αξίες αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Στόχος του διαγωνισμού ήταν να βελτιωθούν από περιβαλλοντικής πλευράς οι παρεμβάσεις στις όψεις κυρίως κτιρίων (re-skinning) που μπορεί να είναι αξιόλογα ως προς τη νέα αρχιτεκτονική μορφή τους αλλά δεν πληρούν κριτήρια εξοικονόμησης ενέργειας και φυσικών πόρων. Με αυτόν τον τρόπο προτρέπουν την αγορά υλικών και τεχνολογιών να κινηθεί σε μία κατεύθυνση περισσότερο φιλο-περιβαλλοντική. Ο διαγωνισμός για την απονομή βραβείου είναι ετήσιος και απευθύνεται σε επαγγελματίες αρχιτέκτονες για την περιβαλλοντική βελτίωση του υλοποιημένου έργου τους .

10. EUROPAN 9: Ευρωπαϊκή αστικότητα, αειφόρος πόλη και νέοι δημόσιοι χώροι (2006-2008)

Ο διαγωνισμός αναφέρεται στα στοιχεία της ευρωπαϊκής αστικότητας, δηλαδή στον κοινό σε μεγάλο βαθμό τρόπο εμπειρίας της πόλης και των λειτουργιών της αλλά και στην κοινά αποδεκτή αντίληψη αστικού χώρου ως πεδίου που ενθαρρύνει τη συνεύρεση των ανθρώπων σε δημόσιους κοινόχρηστους χώρους. Οι θέσεις του διαγωνισμού σε κάθε πόλη αφορούν περιοχές που αφενός έχουν ιδιαίτερη σημασία για αυτήν την αστικότητα και τις μεταλλάξεις της, αφετέρου είναι κρίσιμο να αντιμετωπιστούν μέσα από την προβληματική της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Μία σειρά από σχετικά ερωτήματα τίθενται με διαφορετικές εμφάσεις για κάθε κοινωνία – χώρα που διαμορφώνουν συγκεκριμένα ζητούμενα στο χωρικό επίπεδο: το θέμα της ισορροπίας ανάμεσα στην τόνωση της αστικής ανάπτυξης εντός των ορίων του προτύπου της συμπαγούς πόλης που θέτει σε αμφισβήτηση τις νέες επεκτάσεις του αστικού ιστού, τις τοπικές μεταλλάξεις όπως αναδύονται από την επαναχρησιμοποίηση περιοχών εντός του υφιστάμενου αστικού ιστού όπως περιοχές αποβιομηχάνισης, υποβαθμισμένες – εγκαταλειμμένες οικιστικές περιοχές κ.ά., τις νέες δυνατότητες σύνθεσης του δημόσιου και του ιδιωτικού ως προς τις

επενδύσεις στους κοινόχρηστους χώρους, τη θετική ενσωμάτωση των κόμβων των νέων εγκαταστάσεων δικτύων μεταφορών στη διαμόρφωση μίας νέας αστικότητας. Ο διαγωνισμός απευθύνεται σε νέους αρχιτέκτονες έως 40 ετών και στοχεύει στην κινητοποίηση των τοπικών αρχών όσον αφορά την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων που αφορούν στην ευρωπαϊκή πόλη με κατεύθυνση την υλοποίηση των προτάσεων των βραβείων - όπως άλλωστε όλοι οι διαγωνισμοί europan.

11. DawnTawn 2009: MetroMover (2009)

Ο τακτικός ετήσιος διεθνής αρχιτεκτονικός διαγωνισμός 'DawnTawn' για την παλιά πόλη του Μαϊάμι στοχεύει - όπως υπαινίσσεται και το όνομα του - στην ανάδυση μίας αναζωογονημένης κεντρικής αστικής περιοχής που θα προκύψει από καινοτόμες προτάσεις αρχιτεκτονικής. Παράλληλα η διενέργεια των διαγωνισμών αποσκοπεί στην τοποθέτηση της συζήτησης περί νέας αρχιτεκτονικής στην πόλη στο επικοινωνιακό προσκήνιο καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου έτσι ώστε να αποκρυσταλλωθούν τοπικές συναινέσεις για την υλοποίηση νέων σχεδίων αλλά και να ενισχυθεί η τοπική υπερηφάνεια και ταυτότητα σε σχέση με τα ζητήματα στο σύγχρονο αστικό χώρο. Δεν είναι τυχαίο ότι ο θεσμός επιχορηγείται και υποστηρίζεται εκτός από το Δήμο και από άλλους τοπικούς φορείς στην πόλη, όπως μη κερδοσκοπικά ιδρύματα, τα πανεπιστήμια και ιδιαίτερα τις σχολές αρχιτεκτονικής, τα μουσεία τέχνης. Το θέμα του διαγωνισμού για το 2009 αφορούσε στο επανασχεδιασμό σχεδιασμό ενός σταθμού για το υπέργειο σύστημα συγκοινωνίας – μετρό που εξυπηρετεί την κεντρική περιοχή του Μαϊάμι και θα αποτελέσει έναν νέο πόλο έλξης πεζών, καθώς και στην αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής των νέων μουσείων της πόλης και το λιμάνι των κρουαζιερόπλοιων όπου εντάσσεται. Οι προτάσεις έπρεπε να ικανοποιούν κριτήρια αρχιτεκτονικής και αστικής σύνθεσης και διαμόρφωσης ενός συνολικού αστικού τοπίου.

12. CREATIVE HUB (2009)

Ο όρος 'creative hub' (δημιουργικός κόμβος) μπορεί να οριστεί ως ένας χώρος που υποκινεί τη δημιουργική σκέψη που αποτελεί το συνδυασμό δημιουργικότητας, περιέργειας και επικοινωνίας. Ένας χώρος, πραγματικός ή εικονικός όπου οι σχεδιαστές συναντούν κοινούς ανθρώπους που φέρουν δημιουργικές επιρροές και πράξεις. Ένας δημιουργικός κόμβος έχει τη φιλοδοξία να δημιουργήσει και να αναδείξει κάθε τοπικό απόθεμα που μπορεί να προσελκύσει δημιουργικά μυαλά σε ένα συγκεκριμένο μέρος. Στη σύγχρονη εποχή κάθε παγκόσμια πόλη ανταγωνίζεται με άλλες για να στήσει δημιουργικούς κόμβους. Ο διαγωνισμός ζητούσε αυτοί οι δημιουργικοί κόμβοι να αποτελούν και μοναδικά επιτεύγματα αρχιτεκτονικής που έχουν αναπτυχθεί ανταποκρινόμενα στις τοπικές ανάγκες. Αλλά οι πραγματικές ανάγκες είναι δύσκολο να προσδιοριστούν και αλλάζουν από περιοχή σε περιοχή. Έτσι, ζητούμενα του διαγωνισμού ήταν ο σχεδιασμός της μονάδας του δημιουργικού κόμβου όσο και η τοποθέτησή – ένταξη του σε μία συγκεκριμένη θέση σε μία συγκεκριμένη πόλη. Ο διαγωνισμός προκηρύχθηκε από την ιδιωτική σχολή μεταπτυχιακών σπουδών σχεδιασμού domusacademy στο Μιλάνο.

1.3 Κοινές βασικές κατευθύνσεις που προκύπτουν από τις προκηρύξεις των διεθνών διαγωνισμών

Κατά την επισκόπηση των προκηρύξεων των διεθνών διαγωνισμών ξεχωρίζουν θεματικές που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος, την εξοικονόμηση ενέργειας και τη βιοκλιματική αρχιτεκτονική, την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών αιχμής είτε αυτές αφορούν την εξοικονόμηση ενέργειας και τα υλικά είτε αφορούν τις επικοινωνίες και την πληροφορική, την επιδιωκόμενη κοινωνικο-οικονομική αναζωογόνηση παράλληλα με τις διαμορφώσεις του φυσικού χώρου, την προσπάθεια ευαισθητοποίησης και έμμεσης εκπαίδευσης του τεχνικού κόσμου αλλά και του ευρύτερου κοινού σε ειδικά θέματα. Χαρακτηριστική είναι επίσης η απαίτηση για διεπιστημονικές προσεγγίσεις του σχεδιασμού.

Σε σχέση με τις θέσεις, οι περιοχές παρέμβασης - όταν αυτές προσδιορίζονται - βρίσκονται στο κέντρο ή την περιφέρεια των πόλεων και χρήζουν ανασχεδιασμό ως νέοι πόλοι έλξης ή τοπικά κέντρα όπου επιδιώκεται να συγκροτηθεί μία νέα εκδοχή της ζωής στην πόλη. Σε πολλές περιπτώσεις πάντως το ερώτημα των διαγωνισμών τίθεται ανεξάρτητα, αποστασιοποιείται από συγκεκριμένες θέσεις που πρέπει να οριστούν από τους διαγωνιζόμενους προκειμένου να απαντήσουν. Αυτή η ελευθερία όσον αφορά στις θέσεις των διαγωνισμών παράγει μία μεγάλη ποικιλία απαντήσεων που εντείνουν τον προβληματισμό επί του θέματος – ερωτήματος. Έτσι, ο ίδιος ο διαγωνισμός λειτουργεί ως κίνητρο για να προσδιοριστούν οι προϋποθέσεις και να αποκρυσταλλωθούν νέες συνθήκες για την υλοποίηση προτάσεων.

Ο επιδιωκόμενος φιλο-περιβαλλοντικός αρχιτεκτονικός σχεδιασμός όπως προσεγγίζεται από το επίπεδο της σύνθεσης έως τις επιλογές των υλικών και τη βιοκλιματική διαχείριση του αστικού πρασίνου ή των απορριμμάτων της κατασκευής είναι σχεδόν κοινός τόπος. Πολλοί είναι οι διεθνείς οργανισμοί και τοπικοί φορείς που προκήρυξαν αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς με βασικές αρχές αυτές της αειφορίας και του περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Διάφορες θεματολογίες ήταν προσανατολισμένες σε ζητήματα εξοικονόμησης ενέργειας ως κύριο ζητούμενο της αρχιτεκτονικής πρότασης. Αυτό το νέο σχετικά ζητούμενο στους διαγωνισμούς δημιουργεί ειδικές συνθήκες ανάπτυξης των προτάσεων από τις μελετητικές ομάδες που πλέον σπεύδουν να "στρατολογήσουν" επιπλέον ειδικότητες εκτός των αρχιτεκτόνων. Έτσι, οι μελετητικές ομάδες των διαγωνισμών συνεργάζονται με ειδικούς σε θέματα λ.χ. ενεργειακής αυτονομίας και αξιοποίησης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αυτόχθονης βλάστησης, οικολογικών τεχνολογιών και άλλες παρεμφερείς ειδικότητες, ακόμη και με εικαστικούς καλλιτέχνες προκειμένου να ανταπεξέρθουν στις ειδικές απαιτήσεις των ζητούμενων των διαγωνισμών. Παρόλο που στους προαναφερόμενους διαγωνισμούς δεν υπήρχε η προϋπόθεση συμμετοχής ενός μέλους με ειδική κατάρτιση σε περιβαλλοντικά θέματα, ωστόσο οι προδιαγραφές των ζητούμενων απαιτούσαν ειδικές γνώσεις. Οι ομάδες των διαγωνιζόμενων που επιδεικνύουν αυξημένη δυνατότητα ενσωμάτωσης εξειδικευμένων τεχνικών γνώσεων και εφαρμογών μπορούν να αναπτύξουν και να τεκμηριώσουν τις

περισσότερο ολοκληρωμένες και καινοτόμες αρχιτεκτονικές προτάσεις, κι έτσι να διακριθούν.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι σχεδόν όλοι οι διαγωνισμοί είχαν ως σκοπό την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σε ότι αφορά την οικολογία και το περιβάλλον. Οι αρχιτεκτονικές προτάσεις θεωρείται ότι είναι συνυφασμένες με μία πολιτική που διεγείρει ταυτόχρονα την οικολογική συνείδηση των πολιτών, είναι εμπλουτισμένη από τις τελευταίες τεχνολογικές εξελίξεις από πλευράς υλικών και εφαρμογών εξοικονόμησης ενέργειας και προωθεί την ενημέρωση της κοινής γνώμης σε περιβαλλοντικά θέματα (λ.χ. πράσινο, ανακύκλωση, αστικές μετακινήσεις κλπ). Εντούτοις, οι διεθνείς αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί διαμορφώνουν μια βάση διαλόγου μεταξύ του αρχιτεκτονικού κόσμου και της κοινωνίας, όχι μόνο πάνω στα προβλήματα σχεδιασμού μιας συγκεκριμένης θέσης, αλλά και στα ζητήματα που άπτονται των ευρύτερων κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών συνθηκών διαβίωσης.

Πολλοί από τους διοργανωτές τους διαγωνισμών θεωρούν ότι οι αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί διαμορφώνουν έναν εποικοδομητικό διάλογο για τα σημαντικά ζητήματα στο παγκόσμιο γίγνεσθαι, όπως η κλιματική αλλαγή και η ολοένα ισχυρότερη παρουσία των τεχνολογιών πληροφορικής. Η ανάγκη εύρεσης λύσεων για την κατασκευή κατοικιών μετά από καταστροφές ή μικρών κατασκευών που να αντέχουν σε αντίξοες συνθήκες αλλά και διατάξεων που συνδέουν τον ψηφιακό με το φυσικό χώρο δείχνει ολοένα να αυξάνει. Παροτρύνονται έτσι οι αρχιτέκτονες να τοποθετηθούν συνθετικά σε ζητήματα οργάνωσης των τοπικών κοινωνιών και να διερευνήσουν κατ' αυτόν τον τρόπο ένα νέο πεδίο σχεδιαστικής οργάνωσης.

Σε αρκετές περιπτώσεις κριτήρια αξιολόγησης δεν αποτελούσαν μόνο η εξαίρετη αισθητική και λειτουργικότητα των αρχιτεκτονικών προτάσεων, αλλά και ο βαθμός οικονομικής αναζωογόνησης και ενδυνάμωσης των τοπικών κοινωνιών, ενίσχυσης των τοπικών χαρακτηριστικών παραγωγής, ανανέωσης της τοπικής οικονομίας ή αναβίωσης της γειτονιάς. Τέτοιου είδους ζητούμενα δίνουν έμφαση στη διαδικασία οικειοποίησης και αναζωογόνησης του δημόσιου χώρου και του αστικού τοπίου ως συνόλου (εικόνα, ζωντάνια, κοινωνική ανάμειξη, μεικτό πρόγραμμα χρήσεων, αστική ένταξη). Καθιστούν δε το σχεδιασμό του φυσικού χώρου ένα "εργαλείο" στρατηγικής παρέμβασης στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο της ζωής στην πόλη.

1.4 Αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί στη Θεσσαλονίκη

Όπως προκύπτει και από τις διαπιστώσεις των άλλων ομάδων εργασίας, για το πράσινο, τις αστικές οχλήσεις και τους ελεύθερους χώρους η εικόνα της Θεσσαλονίκης είναι ακόμη δεινή. Συμβάλλει και αυτή στην ολοένα και μεγαλύτερη επιδείνωση της ποιότητας ζωής των πολιτών της πόλης μαζί με την απουσία εφαρμογής ολοκληρωμένου σχεδιασμού των μετακινήσεων και των χρήσεων γης και την αδυναμία ελέγχου εφαρμογής στοιχειωδών κανονισμών. Οι σύγχρονες τάσεις για τη βελτίωση της ποιότητας

του αστικού περιβάλλοντος δεν έχουν βρει γόνιμο έδαφος στις καθημερινές πρακτικές των φορέων, ενώ οι αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί που θα μπορούσαν να τις εκφράσουν έχουν σχεδόν εγκαταλειφθεί ως παραδεκτή διαδικασία ανάπτυξης νέων προτάσεων.

Μέχρι το 1997 είναι άξιοι αναφοράς αφενός οι αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί που διενεργήθηκαν στα πλαίσια του πρότυπου σχεδίου αναβίωσης και ανάπτυξης του Εμπορικού Ιστορικού Κέντρου Θεσσαλονίκης (1992-1997) με την εποπτεία του Οργανισμού Θεσσαλονίκης αφετέρου οι διαγωνισμοί για τις εφήμερες εκδηλώσεις της διοργάνωσης πολιτιστικών ανταλλαγών «Σταυροδρόμια της Μεσογείου» στις αρχές της δεκαετίας ’90. Οι μεν πρώτοι έφεραν στο προσκήνιο το θέμα της ανάδειξης της ιστορικής ταυτότητας της πόλης σε μία προσπάθεια υλοποίησης κατευθύνσεων του Ρυθμιστικού Σχεδίου και ειδικότερα ανάδειξης μίας αφανούς και απαξιωμένης αστικής τυπολογίας (εμπορικές στοές κλπ). Απέδειξαν ωστόσο ότι οι αδράνειες που πηγάζουν από ιδιοκτησιακές περιπλοκές είναι ιδιαίτερα ισχυρές και καθηλωτικές ως προς τις δυνατότητας υλοποίησης παρεμβάσεων. Οι δεύτεροι είχαν μικρή επίπτωση στο φυσικό χώρο της πόλης καθώς αναφέρονταν σε εφήμερες κατασκευές για την ικανοποίηση των αναγκών των πολιτιστικών εκδηλώσεων. Όμως, πέτυχαν να ρίξουν φως σε προηγουμένως αφανείς και παραγνωρισμένες γωνιές της πόλης (ρέματα, υποβαθμισμένες περιοχές, περιφερειακές πλατείες του κέντρου κλπ) που έτσι μπήκαν στο χάρτη της πόλης για περισσότερο κόσμο.

Η διοργάνωση της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης στη Θεσσαλονίκη το 1997 μέσα από το πρόγραμμα έργων που υλοποιήθηκαν είχε αναγνωρίσιμα αποτελέσματα στο τοπίο του κέντρου και της περιφέρειας μέσα από αναζητήσεις ανάλογες με τις σύγχρονες ευρωπαϊκές μητροπόλεις. Προκάλεσε όμως και μία έκρηξη αρχιτεκτονικών διαγωνισμών για τον ανασχεδιασμό του δημόσιου χώρου σε σχέση με τις σπάνιες προκηρύξεις που είχαν προηγηθεί και ακολούθησαν. Οι πέντε πανελλήνιοι διαγωνισμοί σε καίρια σημεία του ιστορικού κέντρου (προσόψεις προς το Αλατζά Ιμαρέτ, γειτονιά βορειοδυτικών τειχών, ανάπλαση μετώπων στα δυτικά τείχη, περιοχή μνημειακού συνόλου 12 Αποστόλων, δυτική είσοδος) μαζί με το διεθνή για το μνημειακό άξονα της Αριστοτέλους είχαν σαφή αναφορά στη σύγχρονη εικόνα της πόλης όπως αυτή συνδιαλέγεται με τον ιστορικό της πλούτο που έχει καθορίσει την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της. Η ταυτόχρονη βελτίωση του περιβάλλοντος ζωής των κατοίκων αποτέλεσαν ζητούμενα μαζί με την ενίσχυση της ελκυστικότητάς της. Στόχος τους ήταν να δοκιμαστούν σύγχρονες διεθνείς πρακτικές αστικού ανασχεδιασμού σε υφιστάμενες αστικές περιοχές και να δοθούν νέες προοπτικές σε τυπικά προβλήματα της ελληνικής πόλης (υποβαθμισμένο απόθεμα, αρνητική συσχέτιση σύγχρονης πόλης μνημείων κλπ) που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από τους αρμόδιους φορείς. Το πρόγραμμα διαγωνισμών «άγνωστη πόλη» που είχε στόχο τη θετική ένταξη 10 αρχαιολογικών χώρων της βυζαντινής περιόδου στο σύγχρονο αστικό ιστό οδήγησε σε προτάσεις που σχεδόν εξολοκλήρου υλοποιήθηκαν από την αρμόδια εφορία αρχαιοτήτων σε συνεργασία με τις βραβευμένες ομάδες. Τέλος, οι δύο μεγάλης κλίμακας διαγωνισμοί για την ανάδειξη του θαλασσίου μετώπου και του δυτικού τόξου έδωσαν διέξοδο στο φαντασιακό και προσδιόρισαν τα αδιέξοδα του πραγματικού. Παρείχαν έμμεσα την ευκαιρία για μία νέα

προκήρυξη με άλλους όρους από το Δήμο Θεσσαλονίκης που κατέληξε στην πιο ευτυχή στιγμή της πρόσφατης ιστορίας της πόλης όσον αφορά τη διαμόρφωση των υπαιθρίων χώρων της με τις πρόσφατες διαμορφώσεις στη νέα παραλία.

Πέρα από μερικούς μικρούς αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς που αφορούσαν κτιριακές υποδομές στην περιφέρεια ο πιο πρόσφατος ανοιχτός αρχιτεκτονικός διαγωνισμός που ολοκληρώθηκε ήταν αυτός για την ανάπλαση της αλάνας της Τούμπας. Ο διαγωνισμός προκηρύχθηκε από τον ΟΡΘΕ σε συνεργασία με το Δήμο Θεσσαλονίκης και μέρος της υλοποίησης του πρώτου βραβείου εντάχθηκε στο πρόγραμμα έργων «Ελλάδα 2004» στα πλαίσια διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων.

Τέλος, πρέπει να αναφερθούν οι πρόσφατοι διαγωνισμοί μελετών κλειστού τύπου σύμφωνα με το Ν.3316/05 που προώθησε την τελευταία τριετία ο Δήμος Θεσσαλονίκης προκειμένου να ωριμάσει νέες κατευθύνσεις επίλυσης στα σύνθετα και κρίσιμα πολεοδομικά προβλήματα σε σημαντικής έκτασης δημόσιους χώρους της πόλης για τους οποίους υπάρχει ασάφειες προοπτικής ένταξής τους στο πλέγμα των ενεργών δημοσίων χώρων της πόλης. Οι προτάσεις στους διαγωνισμούς για την ανάπλαση της περιοχής της Νέας Ελβετίας και των κεραμοποιείων Αλλατίνι, της Ευαγγελίστριας και των Κήπων του Πασά, και της περιοχής του Μνημειακού Συγκροτήματος των 12 Αποστόλων εξάντλησαν τις δυνατότητες αρχιτεκτονικής σύνθεσης επάνω στις παρωχημένες παραδοχές του πολεοδομικού σχεδιασμού της δεκαετίας ’80. Αφορούσαν σε μεγάλης κλίμακας παρεμβάσεις που ευτυχώς δεν έχουν προοπτική ολοκληρωτικής υλοποίησης.

2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ

Η μεταφορά και προσαρμογή των διεθνών προβληματισμών και προσεγγίσεων για τις μικρής κλίμακας παρεμβάσεις μέσα από ένα οργανωμένο πρόγραμμα αρχιτεκτονικών διαγωνισμών εισάγουν ως ένα βαθμό χαρακτηριστικά καινοτομίας για τους ελεύθερους δημόσιους χώρους της Θεσσαλονίκη. Μάλιστα προτείνεται οι διαγωνισμοί να επαναλαμβάνονται τακτικά έτσι ώστε να λειτουργήσουν προσθετικά στο χρόνο και στο χώρο. Επίσης, ως γεγονότα να αναμένονται από την κοινωνία της πόλης τονώνοντας κάθε τόσο τη συζήτηση για τις δυνατότητες συνεισφοράς της αρχιτεκτονικής στην ποιότητα της καθημερινής ζωής στο αστικό περιβάλλον.

Οι κατηγορίες - θεματικές διαγωνισμών που προτείνονται έχουν στρατηγικό χαρακτήρα και στοχεύουν στη μέγιστη και μακροπρόθεσμη διάχυση των θετικών τους αποτελεσμάτων στην εικόνα της πόλης. Προτείνονται οι εξής κατηγορίες διαγωνισμών:

1. Δυναμικά πεδία εκδήλωσης σύγχρονης αστικότητας : Διαμόρφωση περιοχών σταθμών του μετρό στο επίπεδο του δρόμου.
2. Έξοδος από τη αφάνεια: νέοι κοινόχρηστοι χώροι στις περιφερειακές γειτονιές
3. Οικολογικοί μετασχηματισμοί μικρών αστικών συνόλων

Οι κατηγορίες των διαγωνισμών διακρίνονται κατ' αρχήν με βάση το θέμα και τους στόχους τους αλλά και ως προς το οργανωτικό σχήμα διενέργειάς τους. Κάθε κατηγορία εδράζεται σε μία διαφορετική πρόταση - δυνατότητα για τη διενέργεια ή προώθηση της υλοποίησής των αποτελεσμάτων των διαγωνισμών (βλ. Κεφ. 3 για τις απαιτούμενες συνέργειες).

Πρόκειται για διεθνείς αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς που απευθύνονται σε νέους αρχιτέκτονες κάτω των 40 ετών, όπως συνηθίζεται στο διεθνή χώρο όταν αναζητούνται καινοτόμες και «φρέσκιες» αρχιτεκτονικές προσεγγίσεις σε σύγχρονα προβλήματα. Στις κατηγορίες 2 και 3 καλούνται να υποβάλουν προτάσεις και φοιτητές αρχιτεκτονικής που θα αξιολογούνται ξεχωριστά.

Στη συνέχεια αυτού του κεφαλαίου παρουσιάζονται το θέμα και οι στόχοι και στο Β' Μέρος παρατίθενται μερικά πρώτα στοιχεία για το φάκελο προκήρυξης τους που αναφέρεται και σε συγκεκριμένες θέσεις.

2.1 Κατηγορία 1: Δυναμικά πεδία σύγχρονης αστικότητας: Διαμόρφωση περιοχών των σταθμών του μετρό στο επίπεδο του δρόμου

Στη Θεσσαλονίκη έχουν την τελευταία δεκαετία διαμορφωθεί νέες εγκαταστάσεις μεταφορών που αποτελούν νέους πόλους κεντρικότητας και αστικής αναδιάρθρωσης: ο Σταθμός των ΚΤΕΛ, ο Σταθμός του ΚΤΕΛ Χαλκιδικής, ο Σταθμός Μετεπιβίβασης του ΟΑΣΘ στο ΙΚΕΑ. Οι νέοι αυτοί πόλοι δεν έλαβαν ποτέ ανάλογη με τη σημασία τους

προσοχή ως προς τη λειτουργική και αισθητική ένταξη τους στον ευρύτερο αστικό ιστό. Δυστυχώς τα σημαντικότατα αυτά έργα για την αναδιάρθρωση της μετακινήσεων στην πόλη αντιμετωπίζονται απλά ως έργα υποδομής, ενώ στην πραγματικότητα θεμελιώνουν νέες αντιλήψεις για το δημόσιο χώρο και την ίδια την ζωή στην πόλη και παρέχουν νέες δυνατότητες βίωσης της αστικότητας. Η υπό κατασκευή γραμμή μετρό και οι πιθανές επεκτάσεις της αποτελεί τη μεγαλύτερη δημόσια παρέμβαση που έχει προγραμματιστεί στο φυσικό χώρο της πόλης, εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Θα αλλάξει ριζικά τον τρόπο αντίληψης για τα μέσα μαζικής μεταφοράς στην πόλη, αναμένεται να εκμηδενίσει αποστάσεις, να αναδείξει νέα υποκέντρα και αστικούς πόλους αναμορφώνοντας υφιστάμενες πυκνοδομημένες περιοχές. Όμως στη σύμβαση κατασκευής του μετρό, για τους κοινόχρηστους χώρους στις περιοχές των σταθμών που έχουν διαταραχθεί από τη λειτουργία των εργοταξίων προβλέπεται μόνο η αποκατάσταση τους όπως ήταν πριν την έναρξη των εργασιών (βλ. Σχέδια της ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ για τις περιοχές των σταθμών 'Αγία Σοφία' και 'Ευκλείδης' στο Β' Μέρος του παρόντος τεύχους). Η αποψίλωση της ψηλής βλάστησης θεωρείται απλά παράπλευρη απώλεια χωρίς να αντιμετωπίζονται συνολικά οι επιπτώσεις των νέων δυναμικών στην ένταση τη χρήσης, της εμπορικότητας και εν γένει της καθημερινότητας στις θέσεις των σταθμών. Η αποκατάσταση της υφιστάμενης προ μετρό κατάστασης στο επίπεδο του δρόμου είναι ανέφικτη. Η απλοϊκή ένταξη της λειτουργίας του μετρό στο δημόσιο χώρο είναι καταδικασμένη να ξεπεραστεί από την ίδια αυτή λειτουργία αν δεν δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για μία δυναμικά σχεδιασμένη και γι' αυτό ελέγξιμη μετάβαση.

Οι θέσεις των εισόδων των σταθμών του μετρό στο επίπεδο του δρόμου - της ζωής στην πόλη αποτελούν αναμφισβήτητα και επιβάλλεται να αντιμετωπιστούν ως ευκαιρίες αναβάθμισης του αστικού ιστού και συνθετικής αξιοποίησης της δυναμικής των νέων ανθρώπινων ροών στο δημόσιο χώρο. Ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός τους ως νέων πόλων κεντρικότητας και σύγχρονης αστικότητας ανάγεται σε ζητούμενο υψίστης στρατηγικής σημασίας για την αναζωογόνηση και βελτίωση της λειτουργίας του ΠΣΘ. Επίσης, για την προώθηση μίας σύγχρονης αρχιτεκτονικής που συνδιαλεγόμενη με όλο το εύρος των θεμάτων του αστικού σχεδιασμού θα δημιουργήσει νέα τοπόσημα και θα προκαλέσει την ανάταση στη ζωή της πόλης που οι πολίτες αποζητούν.

Η πρόταση για μία κατηγορία μικρών αρχιτεκτονικών διαγωνισμών για τις περιοχές των σταθμών των μέτρο στο επίπεδο του δρόμου έχει ως ζητούμενα μια σειρά από μικρές σχεδιαστικές παρεμβάσεις με σκοπό την αισθητική ανάδειξη των εισόδων των σταθμών του μετρό στο επίπεδο του δρόμου, τη βελτίωση της εικόνας της ευρύτερης περιοχής όπου αυτές εντοπίζονται, και τη διαμόρφωσή της σε αφετηρία περιηγητικών – τουριστικών διαδρομών ανακάλυψης της πολυδιάστατης αστικής ταυτότητας της Θεσσαλονίκης.

Ο ζητούμενος σχεδιασμός αναφέρεται στην οργάνωση των κινήσεων των επιβατών για την ομαλή μετάβαση τους από και προς τον υπόγειο σταθμό μέτρο αλλά και στην προσθήκη ενός νέου πλέγματος αστικών υπαίθριων λειτουργιών περιμετρικά του που θα διαμορφώσει έναν νέο αστικό πόλο ή μικρό τοπικό κέντρο ανάλογα με τη θέση.

Πιο συγκεκριμένα, ο σχεδιασμός θα πρέπει να επιλύσει θέματα όπως πορείες πεζών και οπτικές φυγές αυτών, διαμόρφωση θέσεων ανάπαυσης και χώρων συγκεντρώσεων (π.χ. πλατείες, πάρκα κλπ), χώρων για την ανάπτυξη ιδιωτικών λειτουργιών αναψυχής, ενός μικρού περιπτέρου – κόμβου (hub) ενημέρωσης των πολιτών κ.ά.. Επιπλέον θα πρέπει να εξετάζεται και να προτείνεται μια γενική πρόταση οργάνωσης της τοπικής κυκλοφορίας με τις θέσεις στάσης οχημάτων, στάσεων αστικής υπέργειας συγκοινωνίας, θέσεις στάθμευσης μοτοσυκλετών και ποδηλάτων.

Ο σχεδιασμός και σε αυτήν την κατηγορία επιβάλλεται να είναι φιλικός στο περιβάλλον και να ακολουθεί τις αρχές της εξοικονόμησης ενέργειας και βιοκλιματικής λειτουργίας των αστικών υπαίθριων χώρων (λ.χ. ενεργειακή αυτονομία μικρών περιπτέρων, επιλογή κατάλληλων φυτεύσεων, χρήση οικολογικών υλικών κλπ) όπως και στην κατηγορία 1. Επίσης, σκόπιμο είναι να εντάσσονται με φιλικό στη χρήση από τους πολίτες τρόπο νέες εφαρμογές τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας, λ.χ. περιοχές wi-fi για πρόσβαση στο διαδίκτυο, διαδραστικοί χάρτες και πίνακες ενημέρωσης για τα δρώμενα και τις περιηγητικές δυνατότητες στην πόλη, κ.ά.

Σε αυτήν την κατηγορία προτείνονται δύο ενδεικτικές θέσεις, ο Σταθμός 'Αγία Σοφία' και ο σταθμός 'Ευκλείδη'. Οι δύο προτεινόμενοι σταθμοί είναι ενταγμένοι στην πρώτη φάση προγραμματισμού των έργων του μετρό και από τους πρώτους που άνοιξαν ως εργοτάξια. Οι δύο αυτοί σταθμοί εντοπίζονται σε ιδιαίτερα πυκνό ιστό όμως γειτνιάζουν με ικανούς ελεύθερους χώρους για υποδοχή νέων αστικών λειτουργιών και ανάπτυξης μίας νέας αστικής ταυτότητας στην ευρύτερη περιοχή. Περισσότερα στοιχεία αναφέρονται στο φάκελο του διαγωνισμού κάθε θέσης (βλ. Μέρος Β).

2.2 Κατηγορία 2: "Έξοδος από την αφάνεια" - Νέοι κοινόχρηστοι χώροι στις περιφερειακές γειτονιές

Στις περιοχές εκτός κέντρου, στις περιφερειακές γειτονιές αναγνωρίζονται ελεύθεροι χώροι, εκτάσεις άμορφες και αδρανείς τόσο ως προς το ότι είναι αφιλόξενες στους περιοίκους όσο και στο ότι παραμένουν επί μακρόν αδιαμόρφωτες με εν δυνάμει θετικά αισθητικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά για την ευρύτερη γειτονιά όπου εντοπίζονται: εκτάσεις ασχημάτιστες ή άστοχα διαμορφωμένες, παραγνωρισμένες ή υποβαθμισμένες, δύσκολα προσβάσιμες, περιοχές αναγνωρίσιμες λόγω της αφάνειάς τους, εκτάσεις που κρύβουν ιδιαιτερότητες θεσμικές – ιδιοκτησιακές ή ειδικούς περιορισμούς λόγω γεωμετρίας, τοπικών δυναμικών κλπ.

Στόχος αυτής της κατηγορίας αρχιτεκτονικών διαγωνισμών είναι η εξώθηση αυτών των περιοχών από την αφάνεια στην αναγνωρισιμότητά τους μέσα από νέες προτάσεις παραμονής, συμμετοχής και συλλογικότητας στο δημόσιο χώρο και νέους σχηματισμούς που βελτιώνουν τόσο αισθητικά και λειτουργικά όσο και περιβαλλοντικά τις συγκεκριμένες θέσεις. Οι επιδιωκόμενες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις διαμόρφωσης

καλούνται να δώσουν αφενός έμφαση στο χαρακτήρα και τον τύπο ανάμειξης των χρήσεων ως στοιχείων αναζωογόνησης και διαμόρφωσης μίας νέας τοπικής αστικής ζωντάνιας αφετέρου να συμβάλλουν σε βελτιωμένες περιβαλλοντικές συνθήκες για την ευρύτερη περιοχή της γειτονιάς στην κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης του αστικού χώρου (βιοκλιματικός σχεδιασμός υπαίθριων χώρων, προσβασιμότητα για όλους, φυτεύσεις χαμηλών απαιτήσεων συντήρησης, ήπιες επεμβάσεις, κλπ). Επίσης, θα μπορούσαν να συνδυαστούν με εικαστικές εγκαταστάσεις - νέα μνημεία επαναδιαπραγμάτευσης του δημόσιου χώρου της πόλης.

Ενδεικτικές θέσεις ανάπτυξης αποτελούν περιοχές στα όρια των ΓΠΣ των Δήμων που τείνουν να παραμένουν ασαφείς ή ασυγκρότητες, περιοχές αδιαμόρφωτες, εκτενείς ζώνες πρασίνου σε περιοχές ρεμάτων που έχουν υπογειοποιηθεί και στη θέση τους παραμένουν υποβαθμισμένοι χώροι πρασίνου χωρίς υδραυλική λειτουργία (γραμμικές αναπτύξεις ή δίκτυα και όχι σημειακές διαμορφώσεις), κέντρα περιφερειακών γειτονιών, θέσεις για μία νέα πρόσβαση - προσέγγιση των περιφερειακών γειτονιών, περιοχές γύρω από συγκοινωνιακούς κόμβους που έχουν διαμορφωθεί με προτεραιότητα την κυκλοφοριακή τους λειτουργία ενώ θα μπορούσαν να συγκροτούν νέα τοπόσημα που εμπλουτίζουν το αστικό τοπίο, περιοχές που έχουν και αρχαιολογικό ενδιαφέρον όπου αντιφάσεις με τη ζωή της σύγχρονης πόλης δεν έχουν επιλυθεί.

Η έρευνα για το Στρατηγικό Σχέδιο για το Πράσινο στο πολεοδομικό συγκρότημα Θεσσαλονίκης καλύπτει ένα σημαντικό κενό στην κατ' αρχήν αναγνώριση της ανελαστικής ελάχιστης έκτασης των ελεύθερων χώρων που επιβάλλεται να προστατευτούν από οποιαδήποτε δόμηση προκειμένου η πόλη να μπορέσει να «αναπνεύσει» λίγο καλύτερα. Η Θεσσαλονίκη μαζί με την Αθήνα έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά έκτασης πρασίνου ανά κάτοικο στην Ευρώπη. Η Θεσσαλονίκη έχει μόλις 2,27 τ.μ. / κάτοικο όταν από τα διεθνή σταθερότυπα τα 15-20 τ.μ. θεωρούνται στοιχειώδη, που μπορούν μόλις να διπλασιαστούν αν τα δεσμευμένα ακόμη στρατόπεδα παραδοθούν στη βλάστηση. Όμως, όπως είναι γνωστό η χαρτογράφηση και ο σχεδιασμός για την ενίσχυση των δικτύων αστικού πρασίνου δεν αρκεί για να βελτιωθεί η σημερινή κατάσταση. Οι προτάσεις δεν είναι δεσμευτικές για τον πολεοδομικό σχεδιασμό που συνεχίζει να υλοποιείται στη ρότα της δεκαετίας '80 με εντελώς ξεπερασμένα από την πραγματικότητα και τις ανάγκες της πόλης πρότυπα. Η άμεση απάντηση για την αύξηση του πρασίνου και της βλάστησης εντός των ελεύθερων κοινοχρήστων χώρων βρίσκεται σε μεγάλο βαθμό στη μικρή κλίμακα, στις παρεμβάσεις που υλοποιούνται κάθε χρόνο από τους κατ' εξοχήν αρμόδιους φορείς διαχείρισης και εκτέλεσης έργων στις κεντρικές περιοχές και στις γειτονιές, τους Δήμους. Η υλοποίηση των ψηφίδων που συγκροτούν τα ενοποιημένα δίκτυα πρασίνου σε όλο το πολεοδομικό συγκρότημα δεν μπορεί παρά να είναι σταδιακή και μακρόχρονη.

Όσον αφορά στη συμβολή αυτής της κατηγορίας διαγωνισμών στη βελτίωση της εικόνας της πόλης αυτή είναι κατ΄ αρχήν σημειακή. Ωστόσο, προτείνεται η κατηγορία αυτή να προκηρύσσεται τακτικά σε ετήσια βάση και με αυτή την έννοια να γίνει θεσμός στην πόλη. Μπορούν να έχουν άμεσα υλοποιήσιμα οφέλη λόγω της μικρής κλίμακας και

χαμηλού κόστους των προσδοκώμενων παρεμβάσεων που μπορεί εύκολα να ενταχθεί στους προϋπολογισμούς των Δήμων. Έτσι, καθώς κάθε χρονιά οι τακτικοί αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί θα "φωτίζουν" διαφορετική περιοχή εκτός κέντρου, αθροιστικά μακροπρόθεσμα θα δίνουν ένα διαφορετικό αναγνωρίσιμο στίγμα αντιμετώπισης των ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων στις γειτονιές.

Οι γενικές προδιαγραφές των τακτικών ετήσιων διαγωνισμών που διατυπώνονται στον προκαταρκτικό φάκελο του διαγωνισμού για κάθε προτεινόμενη θέση (βλ. Μέρος Β) αναφέρονται σε μία σύντομη περιγραφή της ευρύτερης περιοχής και της διαθέσιμης έκτασης για παρεμβάσεις, στα ζητούμενα του διαγωνισμού, τα κριτήρια και τους άξονες αξιολόγησης των προτάσεων, το κατά περίπτωση παρεχόμενο υλικό στους διαγωνιζόμενους, τα στοιχεία προς υποβολή, την απαιτούμενη σύνθεση της ομάδας, τη σύνθεση της κριτικής επιτροπής.

Για την κατηγορία 2 διερευνήθηκαν και προτείνονται δύο θέσεις, μία στο Δήμο Μενεμένης και μία στο Δήμο Πυλαίας. Έγινε επίσης αναλυτική συζήτηση για μία θέση στο Ε' Δημοτικό Διαμέρισμα του Δήμου Θεσσαλονίκης, για την οποία όμως μέχρι την ολοκλήρωση της παρούσας δεν είχαν διευκρινιστεί τα ιδιοκτησιακά δεδομένα του διαθέσιμου χώρου οπότε και δεν περιλαμβάνεται στο προκαταρκτικό φάκελο του διαγωνισμού, αλλά μπορεί να προστεθεί στο άμεσο μέλλον.

2.3 Κατηγορία 3: Οικολογικοί μετασχηματισμοί μικρών αστικών συνόλων

Με την ευρωπαϊκή οδηγία 2002/91/ΕΚ/16-12-2002 σχετικά με την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων, ο βιοκλιματικός σχεδιασμός και η αναδιάρθρωση των υφιστάμενων δημόσιων κτιρίων για μείωση της κατανάλωσης της ενέργειας χρήζει άμεσης αντιμετώπισης. Εξάλλου στο τέλος του 2009 αποφασίστηκε στο επίπεδο των 27 χωρών – μελών της ΕΕ και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου όλα τα δημόσια κτίρια να καταναλώνουν από το έτος 2018 σχεδόν μηδενική ενέργεια και ο ίδιος όρος να ισχύσει και για όλα τα κτίρια που θα κατασκευαστούν από το 2020 είτε πρόκειται για γραφεία είτε για σπίτια, σχολεία κλπ. Στην Ελλάδα ο Ν.3661/08 που αφορά τα μέτρα για την ενεργειακή κατανάλωση των κτιρίων και ο νέος Κανονισμός Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων έχουν πρόσφατα διαμορφώσει ένα νέο πλαίσιο για την επίτευξη του στόχου της εξοικονόμησης ενέργειας αλλά χρήζει αναγκαίων συμπληρώσεων ως προς τις μορφές ΑΠΕ και έκδοσης εκτελεστικών προεδρικών διαταγμάτων την παροχή κινήτρων, προώθηση ειδικών κανονισμών κλπ. Ως αποτέλεσμα αυτής της ατελούς πολιτικής σε αντίθεση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες ο σχεδιασμός των δημόσιων κτιρίων με βιοκλιματικούς κανόνες δεν έχει συναντήσει άμεσο και ευρύ ενδιαφέρον μέχρι πρόσφατα, στην ελληνική αρχιτεκτονική. Ωστόσο, καινοτόμες μέθοδοι θερμομόνωσης των δημόσιων κτιρίων, η χρήση γεωθερμίας, η χρήση φωτοβολταϊκών αρχίζουν και κάνουν την εμφάνιση τους στον οικιστικό απόθεμα της χώρας και κυρίως σε δημόσια κτήρια στην Ελλάδα.

Στους Δήμους και του ΠΣΘ, υπάρχει μία σχετική ωριμότητα λόγω του ότι έχει προηγηθεί η πρόσκληση υποβολής προτάσεων στο Πρόγραμμα «εξοικονομώ» που μέχρι σήμερα είναι άγνωστο αν τελικά θα υλοποιηθεί. Έχει γίνει γνωστό ότι οι περισσότεροι Δήμοι του ΠΣΘ υπέβαλλαν προτάσεις για χρηματοδότηση (καλοκαίρι 2009) ακόμα κι αν αυτές οι προτάσεις δεν έχουν ακόμη καταγραφεί. Η σύνταξη των φακέλων των προτάσεων προϋπόθετε συνδυασμένες παρεμβάσεις εξοικονόμηση της ενέργειας σε δημοτικά κτίρια και κοινόχρηστους χώρους. Όμως στα πλαίσια του προγράμματος «εξοικονομώ» δεν εξετάζονταν συνολικές αρχιτεκτονικές προτάσεις για τα κτίρια αλλά προτάσεις τεχνολογικών εφαρμογών (μεταξύ των οποίων και αρχιτεκτονικών) χωρίς να εντάσσονται σε ένα αρχιτεκτονικό πλαίσιο επίλυσης και χωρίς να εξετάζονται τα αισθητικά ή λειτουργικά αποτελέσματα τους. Καθοριστικά κριτήρια αξιολόγησης για την έγκριση του φακέλου ήταν το ποσοστιαίο αποτέλεσμα της συνολικής εξοικονόμησης της ενέργειας και η απόσβεση των παρεμβάσεων σε μικρό χρονικό ορίζοντα.

Στην προοπτική αναβάθμισης του αστικού χώρου όσον αφορά στο κτιριακό απόθεμα αλλά και τις διαμορφώσεις των αστικών ελεύθερων χώρων, είναι αναγκαίο όλες οι παραπάνω βιοκλιματικές εφαρμογές καθώς και εφαρμογές εξοικονόμησης ενέργειας να χαρακτηρίζονται και από μια αποδεκτή υψηλή και αναγνωρίσιμη αισθητική.

Με στόχο την ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση για θέματα εξοικονόμησης της ενέργειας και της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής, του τεχνικού κόσμου, των τοπικών φορέων και των πολιτών, προτείνουμε την οργανωμένη διεξαγωγή μικρών αρχιτεκτονικών διαγωνισμών για μετασχηματισμούς μικρών αστικών συνόλων που αφορά σε υποδειγματικού χαρακτήρα αναπλάσεις των κελυφών των δημόσιων ή δημοτικών κτιρίων και των αύλειων χώρων τους ή ευρύτερων ελεύθερων χώρων στην άμεση περίμετρο τους με σκοπό την εξοικονόμηση ενέργειας και τη βελτίωση του μικροκλίματος της ευρύτερης περιοχής, αλλά και την απόδοση στο κοινό ενός αστικού συνόλου νέας σύγχρονης βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής.

Σύντομη περιγραφή των πεδίων παρεμβάσεων - κριτήρια επιλογής θέσης

Οι προτάσεις πρέπει να αναφέρονται στο υφιστάμενο δημόσιο ή δημοτικό κτιριακό απόθεμα του πολεοδομικού συγκροτήματος της Θεσσαλονίκης που γειτνιάζουν με ελεύθερους χώρους (αύλειους ή κοινόχρηστους), σε κτιριακά σύνολα εντός του αστικού περιβάλλοντος που χρήζουν επανεξέταση ως προς την υπέρμετρη χρήση ενέργειας και τη συμμετοχή τους στην επιδείνωση του αστικού μικροκλίματος.

Συγκεκριμένα, το αντικείμενο του διαγωνισμού αφορά στο βιοκλιματικό σχεδιασμό και στην εξοικονόμηση ενέργειας του συνόλου που συνδυάζει κτίριο δημόσιας χρήσης, δημοτικό ή άλλο (εγκαταστάσεις δημόσιας χρήσης όπως σχολείο, ΚΑΠΗ, κέντρο υγείας, Δημαρχείο, κτίριο διοίκησης – γραφείων, γυμναστήριο, κλειστό γήπεδο κλπ) με εκτενή κοινόχρηστο χώρο (χώρο πρασίνου, πλατεία, παιδική χαρά, χώρο στάθμευσης κλπ) με στόχο τη βελτίωση του μικροκλίματος της ευρύτερης περιοχής, τη βελτίωση της

ενεργειακής συμπεριφοράς του κτιρίου και της θερμικής άνεσης στους κοινόχρηστους χώρους και περιορισμός του φαινομένου της θερμικής νησίδας. Επίσης, σε ανάλογο σχεδιασμό μικρού περιπτέρου για την διάδοση περιβαλλοντικών θεμάτων στο κοινό.

Για αυτήν την κατηγορία του διαγωνισμού δεν παρέχονται ορισμένες θέσεις για παρεμβάσεις. Η επιλογή των θέσεων είναι ελεύθερη, δηλαδή οι διαγωνιζόμενοι θα πρέπει μόνοι τους να αναζητήσουν θέσεις και να προτείνουν παρεμβάσεις αξιοποιώντας και την προεργασία – ενεργειακή επιθεώρηση που έχει γίνει και στα πλαίσια του «εξοικονομώ» και ικανοποιώντας τα κριτήρια αξιολόγησης του διαγωνισμού. Βασικά κριτήρια επιλογής θέσεων προτείνονται να είναι:

- Η δυνατότητα συνεισφοράς της θέσης του μικρού αστικού συνόλου στη βελτίωση του μικροκλίματος της περιοχής με την ενίσχυση του ευρύτερου δικτύου πρασίνου (λ.χ. εγγύτητα σε άλλους χώρους πρασίνου ή ρέμα, σύνδεση με δεντροστοιχίες κ.ά.)
- Η κεντρικότητα και προβολή των θέσεων ευρύτερη περιοχή. Κεντρικές θέσεις που μπορούν να λειτουργήσουν ως νέα τοπόσημα είναι προτιμότερες από αφανείς.
- Η δυνατότητα ελεύθερης πρόσβασης και χρήσης του υπαίθριου χώρου από τους πολίτες ανάλογα και με την κύρια χρήση του κτιρίου (λ.χ. υποδοχή εφήμερων μικρών υπαίθριων εκδηλώσεων, υπαίθριος χώρος αναψυκτηρίων, αθλοπαιδιές κλπ).
- Η ένταση χρήσης των κτιρίων με στόχο τη μεγιστοποίηση των ενεργειακών κερδών.

3. ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ – ΣΥΝΕΡΓΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ

Στο πλαίσιο της εργασίας επιδιώχτηκαν συνεργασίες και επαφές με τους κατεξοχήν φορείς που έχουν αρμοδιότητες εκτέλεσης έργων στο δημόσιο χώρο της πόλης (ΟΤΑ) ή αναμένεται οι ενέργειες τους να έχουν καθοριστικά αποτελέσματα στη δομή της Θεσσαλονίκης στο άμεσο μέλλον όπως η εταιρία κατασκευής του μετρό, αλλά και φορείς με υπερτοπική εμβέλεια επιρροής σε θέματα αειφόρου περιβαλλοντικής διαχείρισης του αστικού χώρου (ΚΑΠΕ). Επίσης, άτυπες διερευνητικές επαφές έγιναν με το Σύνδεσμο Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος (ΣΕΒΕ), τον Σύνδεσμό Ελλήνων Βιομηχάνων, το Εμπορικό και το Επαγγελματικό Επιμελητήριο της Θεσσαλονίκης. Στη συνέχεια παρουσιάζονται συνοπτικά τα πορίσματα από αυτές τις επαφές ως απαραίτητες συνέργειες για την υλοποίηση των διαγωνισμών αλλά και των αποτελεσμάτων τους.

Οι ανταποκρίσεις των στελεχών των φορέων υπήρξαν ανάμεικτες, και όλοι συμφωνούν ότι ένας αρχιτεκτονικός διαγωνισμός είναι πράγματι μία πρόκληση κινητοποίησης και δημόσιου διαλόγου για την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής και την αναβάθμιση της πόλης.. Από τη μία, όλοι οι φορείς θεωρούν ότι η συζήτηση περί αρχιτεκτονικής της πόλης έχει ατονίσει εντελώς στη Θεσσαλονίκη τα τελευταία χρόνια και είναι απαραίτητο να γίνεται κάτι σταθερό και θετικό για να τονωθεί, κάτι που θα προκαλεί το ενδιαφέρον του κόσμου. Από την άλλη, πρέπει να αναφερθεί η κατ΄αρχήν δυσπιστία των τοπικών φορέων για την αναγκαιότητα των αρχιτεκτονικών διαγωνισμών καθώς και η δυσχέρεια στη συζήτηση όσον αφορά στις διαδικασίες διοργάνωσης (αρμοδιότητες φορέα προκήρυξης των διαγωνισμών, διάρκεια, κόστος) και υλοποίησης των αποτελεσμάτων. Τέλος, για όλους του φορείς υπάρχει το ζήτημα της χρηματοδότησης της διεξαγωγής των διαγωνισμών και της παροχής κινήτρων για τη διοργάνωσή τους σε ένα πλαίσιο κόστους – οφέλους.

Οι παρακάτω κατευθύνσεις για την υλοποίηση των διαγωνισμών ενσωματώνουν τις επί μέρους εποικοδομητικές παρατηρήσεις των στελεχών των φορέων:

Ο ρόλος του ΤΕΕ-ΤΚΜ φαίνεται να είναι απόλυτα αποδεκτός ως επισπεύδων φορέας των διαγωνισμών που θα αναλάβει την τεχνική υποστήριξη του φακέλου της προκήρυξης (συγκρότηση τεχνικής επιτροπής για τη σύνταξη του φακέλου κάθε διαγωνισμού) και τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων τους σε συνεργασία με τη Διεθνή Ένωση Αρχιτεκτόνων (UIA). Το ΤΕΕ-ΤΚΜ θεωρείται ότι μπορεί κυρίως να αξιοποιήσει θεσμικούς παράγοντες για την υλοποίηση ενός σταθερού προγράμματος αρχιτεκτονικών διαγωνισμών, δηλαδή μπορεί να αξιοποιήσει ευκαιρίες για συνέργειες, να ασκήσει τις κατάλληλες πιέσεις προς την πολιτεία και να συντονίσει τους υπερκείμενους φορείς της Διοίκησης για την υλοποίηση όχι μόνο άρτιων τεχνικών έργων αλλά και ολοκληρωμένων έργων υψηλής αρχιτεκτονικής που θα βελτιώσουν σταδιακά την εικόνα της πόλης. Λ.χ. η αξιοποίηση της ευκαιρίας της κατασκευής του μετρό αναφέρεται ως επιτακτική, καθώς και αυτή του εορτασμού της επετείου των 100 χρόνων από την ενσωμάτωση της πόλης στο ελληνικό κράτος το 2012.

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι ο φορέας προκήρυξης του διαγωνισμού να ταυτίζεται είτε με τον ίδιο το φορέα που θα αναθέσει στη συνέχεια τη μελέτη εφαρμογής και θα εκτελέσει το έργο είτε με το φορέα (υπουργείο) που πρόκειται να χρηματοδοτήσει την εκτέλεση του (όπως στην περίπτωση των διαγωνισμών *europan* το τότε ΥΠΕΧΩΔΕ ή την περίπτωση των αρχαιολογικών χώρων του προγράμματος «άγνωστη πόλη» του ΟΠΠΕ Θ'97) προκειμένου να αποφευχθούν τυπικές διοικητικές αγκυλώσεις. Σε αυτό το σημείο είναι απαραίτητο να συμπληρωθεί το ισχύον θεσμικό πλαίσιο εκπόνησης μελετών του Δημοσίου (Ν.3316/05, συγκεκριμένα τα άρθρα 5 και 10) με διατάξεις ειδικά για τη διενέργεια «αρχιτεκτονικών» διαγωνισμών και ειδικότερα με ανάλογη διάταξη όπως αυτή που έθετε το άρθρο 11, παρ.6 του Ν. 716/77 υπέρ της βέλτιστης αρχιτεκτονικής πρότασης. Ναι μεν η προκήρυξη του κάθε διαγωνισμού θα λάβει υπόψη την ισχύουσα σχετική εθνική νομοθεσία για τους αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς, τις Οδηγίες 2004/18/ΕΚ και 2004/17/ΕΚ, και τους κανονισμούς UIA για την προκήρυξη διεθνών διαγωνισμών, όμως πρέπει να είναι δυνατή η δέσμευση για την απ' ευθείας ανάθεση εκπόνησης της μελέτης εφαρμογής στην ομάδα μελέτης που έλαβε το πρώτο βραβείο.

Ανάλογα με το φορέα της προκήρυξης και το φορέα που θα χρηματοδοτήσει τη διενέργεια κάθε διαγωνισμού θα απαιτηθούν σχετικές αποφάσεις (απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου οικείου Δήμου, απόφαση Διοικούσας ΤΕΕ-ΤΚΜ, αποφάσεις σχετικά με τη χρηματοδότηση, την αποδοχή χορηγιών κλπ).

Το ΤΕΕ-ΤΚΜ και οι φορείς προκήρυξης των διαγωνισμών θα πρέπει να δεσμευτούν ότι θα δημοσιοποιούν τις βραβευμένες μελέτες σε εθνική και σε διεθνή κλίμακα με τη διοργάνωση κατάλληλων εκθέσεων, παρουσιάσεων, ιστοσελίδων και εκδόσεων, έτσι ώστε να ενισχυθούν τα θετικά αποτελέσματα των διαγωνισμών στην κινητοποίηση για την αρχιτεκτονική της πόλης πριν και κατά την υλοποίηση των αποτελεσμάτων.

Η προώθηση ενός προγράμματος τακτικών ετήσιων διαγωνισμών απαιτεί τη σταθερή συνεργασία του ΤΕΕ-ΤΚΜ με τους Δήμους και τους άλλους εμπλεκόμενους υπερκείμενους φορείς ανάλογα με το πεδίο παρέμβασης, τους ενδεχόμενους χορηγούς κλπ για τη διοργάνωση και προκήρυξή τους, την κατάρτιση των οριστικών φακέλων του διαγωνισμού και την αξιολόγηση των προτάσεων (συμμετοχή στην κριτική επιτροπή). Το ΤΕΕ-ΤΚΜ θα μπορούσε μάλιστα να επεκτείνει την εφαρμογή των τακτικών ετήσιων αρχιτεκτονικών διαγωνισμών όπως για το πολεοδομικό συγκρότημα και σε έναν ξεχωριστό κύκλο που να αφορά την ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή της Θεσσαλονίκης, ακόμη και τα άλλα αστικά κέντρα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας. Η συγκρότηση ενός σταθερού θεσμού ή προγράμματος ετήσιων αρχιτεκτονικών διαγωνισμών σε συνεργασία με άλλους φορείς προϋποθέτει μία σταθερή δραστηριότητα – επιμέλεια της ΜΕ Αρχιτεκτονικών Θεμάτων όσον αφορά τις θεματικές, τις θέσεις, τις συνεργασίες και τις χορηγίες του κάθε φορά διαφορετικού ετήσιου διαγωνισμού.

Οι χορηγίες και οι προδιαγραφές αποτελούν ίσως τα κλειδιά για την επιτυχή διενέργεια των διαγωνισμών. Αφενός η υλοποίηση της προκήρυξης δείχνει εφικτή για

τους φορείς αν ξεπεραστεί το πρόβλημα της κάλυψης τους κόστους τους. Από μία πρώτη μικρή έρευνα μας υπάρχουν πολλές δυνατότητες χορηγιών από ιδιώτες – εταιρίες, από ενδιαφερόμενους τοπικούς φορείς που εκπροσωπούν συλλογικά συμφέροντα, αλλά και από περιοδικά για την αρχιτεκτονική και τη δόμηση. Αφετέρου, η διατύπωση συγκεκριμένων και αναλυτικών προδιαγραφών που μπορούν να οδηγήσουν σε εφαρμόσιμες προτάσεις μπορεί να συμβάλλει στο να ξεπεραστεί σταδιακά η αντίληψη ότι οι διαγωνισμοί καταλήγουν σε βραβεία – προτάσεις που δεν μπορούν να υλοποιηθούν.

Στην αποδοχή της υλοποίησης των προτάσεων μπορεί να συμβάλλει επίσης η προσπάθεια διαμόρφωσης ενός πλαισίου συνεργατικού σχεδιασμού όπου η συνδρομή αφενός ειδικών του χώρου (αρχιτεκτόνων της πόλης, πολεοδόμων, ιστορικών κ.ά.) αφετέρου των πολιτών ή των κατοίκων της περιοχής υπό μελέτη να είναι εφικτή πριν και κατά τη διάρκεια της διενέργειας του διαγωνισμού. Προτείνεται για κάθε διαγωνισμό που θα προκηρυχθεί να δημιουργηθεί ανοιχτός στο κοινό ιστότοπος – blog ο οποίος θα ανοίξει νέα κανάλια επικοινωνίας στην πόλη. Έτσι πιθανόν να δοθεί σχήμα σε νέα συλλογικά οράματα και στόχους για την εικόνα και την αναζωογόνησή της Θεσσαλονίκης.

Τα στοιχεία αυτά ως προϋποθέσεις για συνέργειες έχουν εξειδικευτεί ως ένα βαθμό στο Β' μέρος της παρούσας που αφορά τους προκαταρκτικούς φακέλους των προτεινόμενων κατηγοριών διαγωνισμών και των πρώτων ενδεικτικών θέσεων για τη διεξαγωγή τους. Τέλος, πρέπει να αναφέρουμε ότι ο υπολογισμός του συνολικού κόστους για κάθε διαγωνισμό, δηλαδή οι αποζημιώσεις των μελών της κριτικής επιτροπής, η προεκτίμηση αμοιβών για τον καθορισμό του ύψους των χρηματικών βραβείων, τα έξοδα δημοσιοποίησης, η δημιουργία – ενημέρωση ιστοσελίδας - blog κλπ. αποτελεί την επόμενη άμεση ενέργεια που πρέπει να ολοκληρωθεί προκειμένου για την προώθηση των προτεινόμενων διαγωνισμών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγελίδης, Γ., Μπίλλιας, Π., Παππάς, Θ., Τσακούμης, Γ., Διαβολίτση, Κ. (2008) *Αξιοποίηση Ελεύθερων Χώρων του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Θεσσαλονίκης (Π.Σ.Θ.) - Μετεγκατάσταση ΔΕΘ*, Θεσσαλονίκη: Μόνιμη Επιτροπή Αρχιτεκτονικών Θεμάτων, ΤΕΕ/ ΤΚΜ

Αδαμογιάννης, Β., Δράγκος, Γ., Καραδήμου, Α., Κεφαλά-Κουράκη, Α., Κουσιδώνης, Χ., Μαντζαβίνος, Ν., Σέμψη, Ε. (2006) Ανάπλαση της Κεντρικής Περιοχής στη Θεσσαλονίκη, Θεσσαλονίκη: Μόνιμη Επιτροπή Αρχιτεκτονικών Θεμάτων, ΤΕΕ/ ΤΚΜ

Αποφ. Αρ. 1600/2002/ΕΚ του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Ιουλίου 2002 για τη *θέσπιση του Έκτου Κοινοτικού Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον*, Βρυξέλλες

Βυζοβίτη, Σ., Καραμανλή, Θ., Κατσαβουνίδου, Γ., Κούρτη, Π., Μπασιάκου, Ν, Ράσκου, Μ., Τσιτσελίκης, Κ. (2006) *Αρχιτεκτονικοί και Πολεοδομικοί Μετασχηματισμοί στη Θεσσαλονίκη λόγω του Φαινόμενου της Μετανάστευσης.* Θεσσαλονίκη: Μόνιμη Επιτροπή Αρχιτεκτονικών Θεμάτων, ΤΕΕ/ ΤΚΜ

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2006) *Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με μία θεαματική στρατηγική για το Αστικό Περιβάλλον*, Βρυξέλλες, SEC (2006) 16

European Commission - Expert Group on the Urban Environment (1996) *European Sustainable Cities*, Report, Brussels, DG XI

Κολώνας, Β. (2000) Δημόσια και ιδιωτική αρχιτεκτονική στη μεταπολεμική πόλη: Συνέχειες και ασυνέχειες στην εικονογραφία της Θεσσαλονίκης, στο Δέφνερ, Α., Λουκίσσας, Φ., Μανόλης, Μ., Τσιλένης, Σ., Χαστάογλου, Β. (επιμ.) (2000) Η Πολεοδομία στην Ελλάδα από το 1949 έως το 1974, *Πρακτικά 2ου Συνεδρίου Εταιρίας Ιστορίας της Πόλης και της Πολεοδομίας*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, σελ. 191-202

Κούομο, Μ., Μπλέτσα, Α., Πετρίδου, Κ., Σορβάνη, Π. (2007) *Πόλη Πράσινο*, Θεσσαλονίκη: Μόνιμη Επιτροπή Αρχιτεκτονικών Θεμάτων, ΤΕΕ/ ΤΚΜ

ΟΡΘΕ / Ανανιάδου-Τζημοπούλου, Μ., Παπαμίχος, Ν. κ.ά. (2006) *Στρατηγικό Σχέδιο για το Πράσινο στη Θεσσαλονίκη*, ΤΑΜ -ΑΠΘ

Παπαδόπουλος, Λ. (επιμ.) (2001) *Μετασχηματισμοί του Αστικού Τοπίου: Αρχιτεκτονικές Μελέτες και Έργα του ΟΠΠΕΘ '97,* Αθήνα: Λιβάνης, ΥΠΕΧΩΔΕ-ΟΡΘΕ

Χαστάογλου, Β. (2006) Ιστορικά τοπία και μελλοντικές εικόνες της πόλης: Ανασχεδιάζοντας τη Θεσσαλονίκη ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 1997, στο Γοσποδίνη, Α., Μπεριάτος, Η. (επιμ.) *Τα Νέα Αστικά Τοπία και η Ελληνική Πόλη*, Αθήνα: Κριτική, σελ.190-201

Χατζησάββα, Μ. (επιμ.) (2009) Μαρία Γούλα, αρχιτέκτονας τοπίου: Θύλακες ζωής και βιοποικιλότητας οι ελεύθεροι χώροι, Συνέντευξη στο *Τεχνογράφημα*, τ. 372, σελ. 20-21

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

http://thezeroprize.com/
http://www.europan-europe.com/
http://www.dawntown.org
http://ilovethessaloniki.blogspot.com
http://thessalonikidailyphoto.blogspot.com
http://www.thearchitectureroom.com
http://www.domusacademy.com
http://www.fusedspace.com
http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/about.html
http://www.europeangreencities.com/
http://www.urbandesigncompendium.co.uk/
http://mic-ro.com/metro/metroart.html

ΜΕΡΟΣ Β : ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΟΙ ΦΑΚΕΛΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ

1. Κατηγορία 1: Δυναμικά πεδία σύγχρονης αστικότητας: Διαμόρφωση περιοχών των σταθμών του μετρό στο επίπεδο του δρόμου

Το θέμα:
Το θέμα περιγράφεται στο Α' μέρος.

Φορέας προκήρυξης
ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ ΑΕ - Υπουργείου Μεταφορών, Υποδομών και Δικτύων

Τεχνική υποστήριξη φακέλου
ΤΕΕ-ΤΚΜ – ΜΕ Αρχιτεκτονικών Θεμάτων σε συνεργασία με το Δήμο Θεσσαλονίκης και με την υποστήριξη της UIA

Δικαίωμα συμμετοχής - απαιτούμενη σύνθεση ομάδας
Δικαίωμα συμμετοχής στον διαγωνισμό ως εκπρόσωποι-συντονιστές της ομάδας μελέτης έχουν όλοι οι διπλωματούχοι αρχιτέκτονες μηχανικοί ηλικίας μέχρι 40 ετών, μέλη του Τ.Ε.Ε. ή ανάλογου επαγγελματικού φορέα του εξωτερικού. Στην ομάδα μελέτης μπορούν να συμμετέχουν επιστημονικοί συνεργάτες με άλλες ειδικότητες, όπως πολιτικοί μηχανικοί, μηχανολόγοι, μηχανικοί περιβάλλοντος, γεωπόνοι, αρχιτέκτονες τοπίου κλπ , ακόμη και εικαστικοί καλλιτέχνες, οι οποίοι μπορούν να συμβάλλουν σε διεπιστημονικές προσεγγίσεις του θέματος και στην κατάρτιση ολοκληρωμένων και πρωτότυπων προτάσεων. Υποχρεούνται δε να συνεργασθούν με τον συντονιστή της ομάδας κατά την εκπόνηση των σχετικών ειδικών μελετών.
Στο διαγωνισμό μπορούν να συμμετέχουν ομάδες φοιτητών αρχιτεκτονικής επιβλεπόμενων από διδάσκοντες τους. Οι προτάσεις τους θα αξιολογηθούν ξεχωριστά από τις προτάσεις των αρχιτεκτόνων.

Σύνθεση κριτική επιτροπής
Προτείνεται επταμελής κριτική επιτροπή στην οποία συμμετέχουν ισότιμα εκπρόσωποι των εξής φορέων:

- του ΤΕΕ-ΤΚΜ
- του ΣΑΘ
- του Δήμου Θεσσαλονίκης
- της αρμόδιας εφορείας αρχαιοτήτων
- του ΚΑΠΕ
- του ΥΠΕΚΑ
- της UIA
- του ΑΠΘ – Τμήμα Αρχιτεκτόνων

Λοιπά περιεχόμενα του φακέλου του διαγωνισμού

1. Προδιαγραφές υποβολής των προτάσεων (λ.χ. μέγεθος και αριθμός πινακίδων, κωδικός αριθμός πρότασης κλπ)
2. Χρονοδιάγραμμα και τόπος παράδοσης
3. Σύντομη περιγραφή για τη διαδικασία της κρίσης
4. Βραβεία και έπαινοι

- Προτεινομένη θέση : Σταθμός 'ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ'

1. Σύντομη περιγραφή της ευρύτερης περιοχής και της διαθέσιμης έκτασης για παρεμβάσεις

Η στάση 'ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ' θεωρείται από τις πιο κεντρικές και σημαντικές στάσεις του μετρό και κύρια είσοδος στο ιστορικό εμπορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης. Σημαντικά μνημεία της περιοχής αποτελούν οι βυζαντινές εκκλησίες της Αγίας Σοφίας και της Αχειροποιήτου. Αναμένεται να παραλαμβάνει μεγάλο αριθμό επιβατών καθημερινά καθιστώντας το σταθμό ως τον περισσότερο πολυσύχναστο στην πόλη. Η λειτουργία του σταθμού στη συμβολή των οδών Εγνατίας, Αγίας Σοφίας και Πλάτωνος θα αλλάξει τη βαρύτητα που έχει ο άξονας της οδού Αγίας Σοφίας στο κέντρο αντισταθμίζοντας αυτόν της οδού Αριστοτέλους. Η ένταση χρήσης του θα αυξηθεί δραματικά με την λειτουργία του μετρό ενώ θα συνεχίσει να παρέχει άμεση πρόσβαση στην παραλία αλλά και στην Άνω Πόλη. Για να διοχετευτούν ομαλά οι νέες ανθρώπινες ροές στην ευρύτερη περιοχή, η περιοχή μελέτης οριοθετείται στη ελεύθερη έκταση που καταλάμβανε η Πλατεία Μακεδονομάχων αλλά και η νησίδα επί της οδού Αγ. Σοφίας από το άνω τμήμα της πλατείας Αγίας Σοφίας έως την οδό Εγνατία και μέχρι τις προσόψεις των οικοδομών που τις περιβάλλουν.

2. Ζητούμενα του διαγωνισμού και κριτήρια – άξονες αξιολόγησης των προτάσεων

Γενικά:

1. Ανάδειξη των εισόδων του Μετρό στο επίπεδο του πεζοδρομίου.
2. Δημιουργία πρότυπου παραδείγματος σχεδιασμού υπαίθριων χώρων με διαμορφώσεις στάσεις πεζών, προτεινόμενες θέσεις στάθμευσης, πορείες πεζών, πορείες ποδηλάτων.
3. Βελτίωση θερμικής άνεσης και περιορισμός του φαινομένου της θερμικής νησίδας
4. Ολοκληρωμένες λύσεις για την εξοικονόμηση ενέργειας στην είσοδο του σταθμού αλλά και στις διαμορφώσεις του χώρου
5. Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σε θέματα εξοικονόμησης της ενέργειας σε κοινόχρηστους χώρους.

Ειδικά:

6. Πρόταση ρύθμισης της κυκλοφορίας πεζών και οχημάτων στην περιοχή με ιδιαίτερη μέριμνα για την ανάδειξη της Αχειροποιήτου και του άξονα της Αγίας Σοφίας. Επίσης, για την προσβασιμότητα για όλους.
7. Μέριμνα και πρόταση χωροθέτησης μικρών υπαίθριων αγορών, σημείων ενημέρωσης πολιτών και σημείων wi-fi.
8. Βιοκλιματικός σχεδιασμό στις κατασκευές για τις υπαίθριες αγορές και τα σημεία ενημέρωσης των πολιτών.
9. Σχεδιασμός συστημάτων σκίασης σε προτεινόμενες στάσεις των πεζών
10. Σχεδιασμός ειδικών κατασκευών αστικού εξοπλισμού (καθίσματα κάδοι απορριμμάτων , θέσεις στάθμευσης ποδηλάτων).
11. Αναβάθμιση του τεχνικού φωτισμού του υπαίθριου χώρου με σκοπό την εξοικονόμηση ενέργειας.
12. Χρήση οικολογικών υλικών στις διαμορφώσεις, στην σχεδίαση των υπαίθριων κατασκευών και στην αναμόρφωση των εισόδων του Μετρό.

3. Παρεχόμενο υλικό στους διαγωνιζόμενους

- θέση της περιοχής παρέμβασης στον ευρύτερο αστικό ιστό και το ΠΣΘ
- απόσπασμα ισχύοντος ΓΠΣ
- απόσπασμα ισχύουσας Πολεοδομικής Μελέτης

- διάγραμμα τοπογραφικής αποτύπωσης
- οριοθέτηση έκτασης παρεμβάσεων
- αεροφωτογραφίες
- επίγειες φωτογραφίες της περιοχής
- άλλα πολεοδομικά δεδομένα: ισχύοντες όροι δόμησης, προβλέψεις κυκλοφοριακής οργάνωσης κλπ
- σχέδιο αρχικής πρότασης διαμορφωσης εισόδων στο σταθμό μετρό

4. Στοιχεία υποβολής

- Έκθεση τεκμηρίωσης των προτάσεων (σενάριο - πρόταση αστικής ένταξης, αρχιτεκτονικές επιλογές …)
- Επεξηγηματικά διαγράμματα οργάνωσης της πρότασης (ένταξη στον ευρύτερο ιστό, λειτουργική οργάνωση, οργάνωση κινήσεων – προσβάσεων, βιοκλιματική λειτουργία, επιλογές υλικών και φυτοτεχνικών διαμορφώσεων, αστικός εξοπλισμός κλπ)
- Αρχιτεκτονικά σχέδια διαμορφώσεων (σχέδιο γενική διάταξης 1:500, σχέδιο επί μέρους διαμορφώσεων 1:200-1:100, ενδεικτικές λεπτομέρειες 1:50-1:10)
- Αρχιτεκτονικά σχέδια εισόδων του μετρό (κατόψεις, όψεις, τομές) 1:100
- Τρισδιάστατες απεικονίσεις
- Τεχνική περιγραφή βασικών τεχνικών επιλογών - Προϋπολογισμός κόστους υλοποίησης

Η πλατεία Μακεδονομάχων στις αρχές της δεκαετίας ’60
(πηγή: αρχείο Λυκίδη, συλ. Γ.Μέγα στο Κολώνας 2000: 200)

Επισυνάπτεται επεξεργασμένο υλικό από googleearth και τη Δ/νση Αρχιτεκτονικών Μελετών Δήμου Θεσσαλονίκης και αεροφωτογραφίες χαμηλής πτήσης Γ.Τσαουσάκη – Σ.Χαϊδεμένου από αρχείο ΟΠΠΕΘ’97 – συλλογή Λ.Παπαδόπουλου.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΣΤΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΓΕΝΙΚΟΥ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

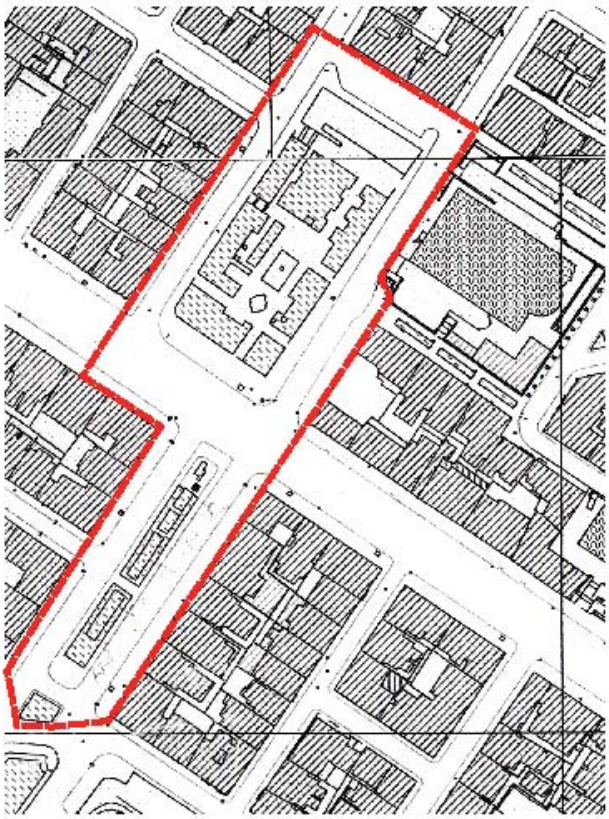

ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

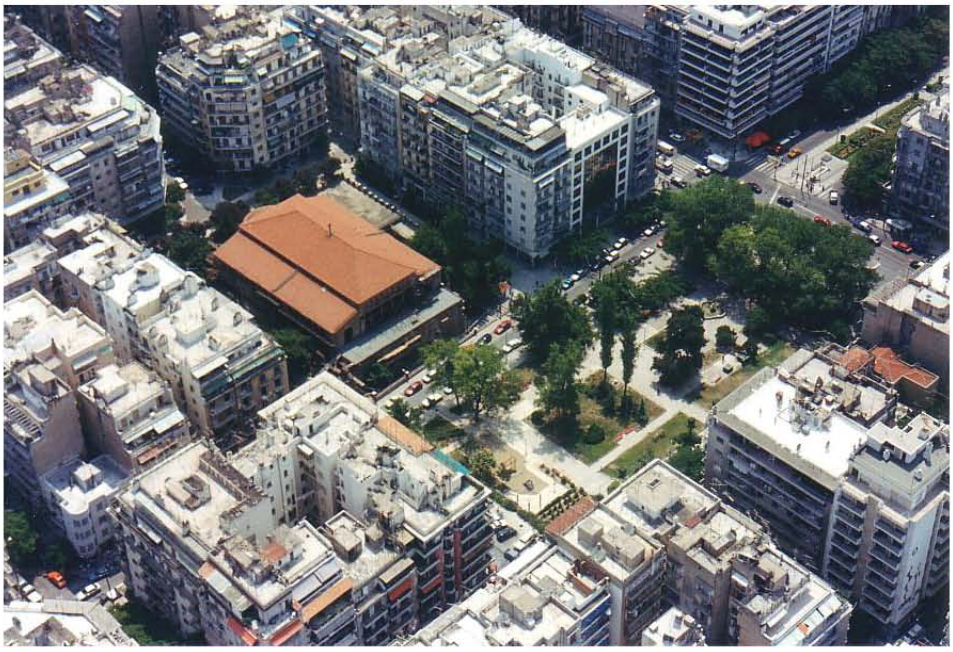

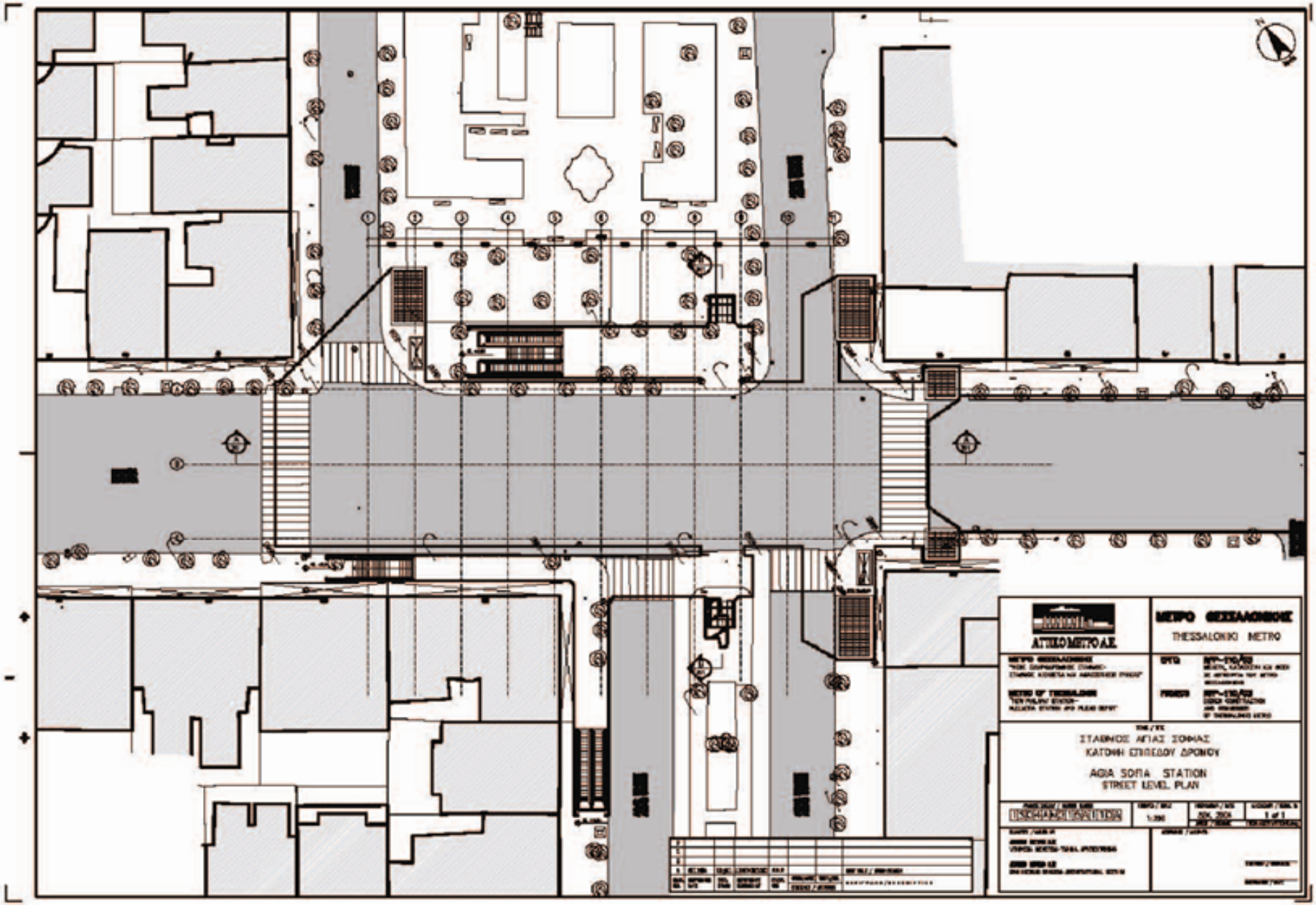

ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΔΡΟΜΟΥ .ΣΤΑΣΗ ΑΓ ΣΟΦΙΑΣ

- Προτεινομένη θέση : Σταθμός 'ΕΥΚΛΕΙΔΗ'

Σύντομη περιγραφή της ευρύτερης περιοχής και της διαθέσιμης έκτασης για παρεμβάσεις

Η θέση του Σταθμού 'Ευκλείδη' παρουσιάζει ιδιότυπο ενδιαφέρον στο επίπεδο του δρόμου αφού εντοπίζεται σε μία απροσδόκητη, σημαντική αλλά άμορφη διεύρυνση του αστικού ιστού σε μία ιδιαίτερα πυκνοδομημένη περιοχή. Βρίσκεται πλησίον του Επαγγελματικού Τεχνικού Λυκείου 'Ευκλείδης' και δύο ακόμη σχολικών συγκροτημάτων. Ο σταθμός θα έχει αυξημένη επιβατική κίνηση λόγω του ότι η στάση θα εξυπηρετεί και τα παρακείμενα δημόσια νοσοκομεία (Ιπποκράτειο, Θεαγένειο). Η περιοχή μελέτης ορίζεται από τις οδούς Κατσιμίδου, Κωνσταντινουπόλεως, Παπαναστασίου και Ομήρου εκτός των ιδιοκτησιών επί της οδού Κατσιμίδη. Περιλαμβάνει την πλατεία Μιλήτου καθώς και το πάρκο που ενσωματώνει τον Μακεδονικό Τάφο, ακόμη και τις εκτάσεις ου προορίζονται για κοινωφελείς εγκαταστάσεις για τις οποίες θα πρέπει να προταθεί προσωρινή διαμόρφωση που θα τις εντάξει στην ευρύτερη πρόταση.

Ζητούμενα του διαγωνισμού και κριτήρια – άξονες αξιολόγησης των προτάσεων

Γενικά:

1. Ανάδειξη των εισόδων του Μετρό στο επίπεδο του πεζοδρομίου.
2. Δημιουργία πρότυπου παραδείγματος σχεδιασμού υπαίθριων χώρων με διαμορφώσεις στάσεις πεζών, προτεινόμενες θέσεις στάθμευσης, πορείες πεζών, πορείες ποδηλάτων.
3. Βελτίωση θερμικής άνεσης και περιορισμός του φαινομένου της θερμικής νησίδας
4. Ολοκληρωμένες λύσεις για την εξοικονόμηση ενέργειας στην είσοδο του σταθμού αλλά και στις διαμορφώσεις του χώρου
5. Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σε θέματα εξοικονόμησης της ενέργειας σε κοινόχρηστους χώρους.

Ειδικά:

6. Πρόταση ρύθμισης της κυκλοφορίας πεζών και οχημάτων στην περιοχή με ιδιαίτερη μέριμνα για την προσβασιμότητα για όλους.
7. Πρόταση ενοποίησης - διαμόρφωσης ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων της περιοχής και ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου.
8. Μέριμνα και πρόταση χωροθέτησης μικρών υπαίθριων αγορών, σημείων ενημέρωσης πολιτών και σημείων wi-fi.
9. Βιοκλιματικός σχεδιασμός στις κατασκευές για τις υπαίθριες αγορές και τα σημεία ενημέρωσης των πολιτών.
10. Σχεδιασμός συστημάτων σκίασης σε προτεινόμενες στάσεις των πεζών
11. Σχεδιασμός ειδικών κατασκευών αστικού εξοπλισμού (καθίσματα κάδοι απορριμμάτων , θέσεις στάθμευσης ποδηλάτων).
12. Αναβάθμιση του τεχνικού φωτισμού του υπαίθριου χώρου με σκοπό την εξοικονόμηση ενέργειας.
13. Χρήση οικολογικών υλικών στις διαμορφώσεις, στην σχεδίαση των υπαίθριων κατασκευών και στην αναμόρφωση των εισόδων του Μετρό.

Παρεχόμενο υλικό στους διαγωνιζόμενους

- θέση της περιοχής παρέμβασης στον ευρύτερο αστικό ιστό και το ΠΣΘ
- απόσπασμα ισχύοντος ΓΠΣ
- απόσπασμα ισχύουσας Πολεοδομικής Μελέτης
- διάγραμμα τοπογραφικής αποτύπωσης

- οριοθέτηση έκτασης παρεμβάσεων
- αεροφωτογραφίες
- επίγειες φωτογραφίες της περιοχής
- άλλα πολεοδομικά δεδομένα: ισχύοντες όροι δόμησης, προβλέψεις κυκλοφοριακής οργάνωσης κλπ
- σχέδιο αρχικής πρότασης διαμόρφωσης εισόδων στο σταθμό μετρό

4. Στοιχεία υποβολής

- Έκθεση τεκμηρίωσης των προτάσεων (σενάριο - πρόταση αστικής ένταξης, αρχιτεκτονικές επιλογές …)
- Επεξηγηματικά διαγράμματα οργάνωσης της πρότασης (ένταξη στον ευρύτερο ιστό, λειτουργική οργάνωση, οργάνωση κινήσεων – προσβάσεων, βιοκλιματική λειτουργία, επιλογές υλικών και φυτοτεχνικών διαμορφώσεων, αστικός εξοπλισμός κλπ)
- Αρχιτεκτονικά σχέδια διαμορφώσεων (σχέδιο γενική διάταξης 1:500, σχέδιο επί μέρους διαμορφώσεων 1:200-1:100, ενδεικτικές λεπτομέρειες 1:50-1:10)
- Αρχιτεκτονικά σχέδια εισόδων του μετρό (κατόψεις, όψεις, τομές) 1:100
- Τρισδιάστατες απεικονίσεις
- Τεχνική περιγραφή βασικών τεχνικών επιλογών - Προϋπολογισμός κόστους υλοποίησης

Επισυνάπτεται επεξεργασμένο υλικό από googleearth και τη Δ/νση Αρχιτεκτονικών Μελετών Δήμου Θεσσαλονίκης και φωτογραφίες της ομάδας εργασίας 01-2010.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

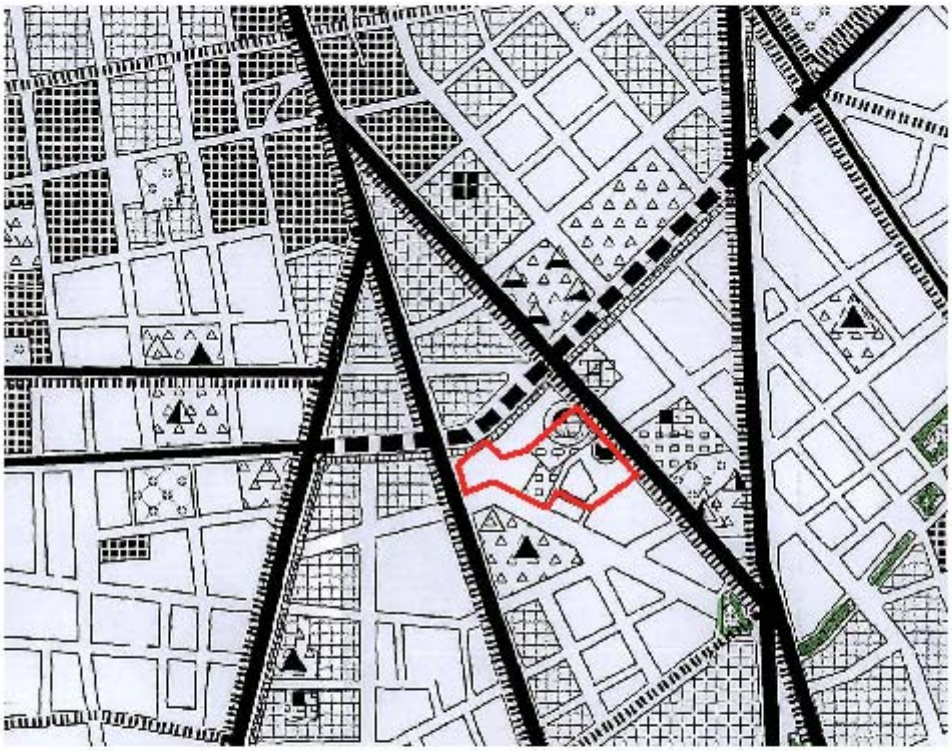

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΓΕΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ
ΣΧΕΔΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΑΣΗ ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ

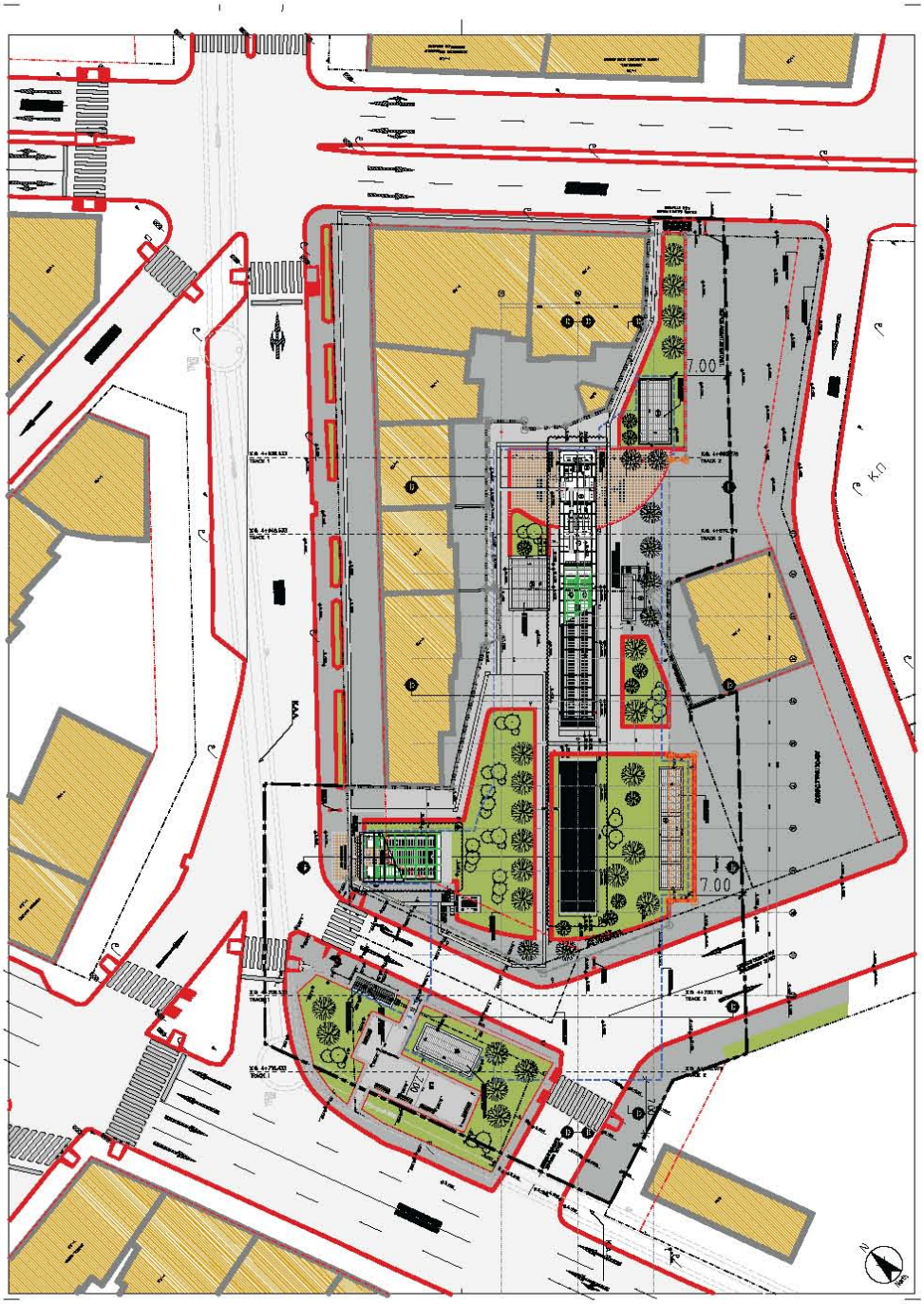

ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΙΔΟΔΟΥ ΤΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ
ΕΥΚΛΙΔΗΣ ΑΠΟ ΤΟ "ΑΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ" ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΡΟΜΟΥ

2. Κατηγορία 2: "Έξοδος από την αφάνεια" - Νέοι κοινόχρηστοι χώροι στις περιφερειακές γειτονιές

Το θέμα
Το θέμα περιγράφεται στο Α' μέρος.

Φορέας προκήρυξης
Η ΚΕΔΚΕ και η ΤΕΔΚ σε συνεργασία με τον αρμόδιο κατά περίπτωση θέσης Δήμο

Τεχνική υποστήριξη φακέλου
ΤΕΕ-ΤΚΜ – ΜΕ Αρχιτεκτονικών Θεμάτων σε συνεργασία με UIA

Δικαίωμα συμμετοχής - απαιτούμενη σύνθεση ομάδας
Ο διαγωνισμός απευθύνεται σε νέους αρχιτέκτονες έως 40 ετών. Δεκτές είναι οι συνεργασίες με οποιεσδήποτε άλλες ειδικότητές (περιβαλλοντολόγοι, αρχιτέκτονες τοπίου, εικαστικοί καλλιτέχνες, γεωγράφοι, μηχανολόγοι κ.ά.) που μπορούν να συμβάλλουν σε διεπιστημονικές προσεγγίσεις του θέματος και στην κατάρτιση ολοκληρωμένων προτάσεων (αισθητικά, περιβαλλοντικά, ενεργειακά, λειτουργικά και οικονομοτεχνικά).
Στο διαγωνισμό μπορούν να συμμετέχουν ομάδες φοιτητών αρχιτεκτονικής επιβλεπόμενων από διδάσκοντες τους. Οι προτάσεις τους θα αξιολογηθούν ξεχωριστά από τις προτάσεις των αρχιτεκτόνων.

Σύνθεση κριτική επιτροπής
Προτείνεται επταμελής κριτική επιτροπή στην οποία συμμετέχουν ισότιμα εκπρόσωποι των εξής φορέων:
- του ΤΕΕ-ΤΚΜ
- του ΣΑΘ
- του Δήμου ή της Δημόσιας Υπηρεσίας αρμόδιας για το κτίριο
- της τεχνικής υπηρεσίας του Δήμου ή της Δημόσιας Υπηρεσίας αρμόδιας για το κτίριο
- του ΚΑΠΕ
- του ΥΠΕΚΑ
- της UIA

Όλα τα μέλη θα πρέπει να έχουν ιδιαίτερες γνώσεις και εμπειρία στην εξοικονόμηση ενέργειας σε οικιστικές περιοχές.

Λοιπά περιεχόμενα του φακέλου του διαγωνισμού
- Προδιαγραφές υποβολής των προτάσεων (λ.χ. μέγεθος και αριθμός πινακίδων, κωδικός αριθμός πρότασης κλπ)
- Χρονοδιάγραμμα και τόπος παράδοσης
- Σύντομη περιγραφή για τη διαδικασία της κρίσης
- Βραβεία και έπαινοι

- Προτεινόμενη θέση στην Πυλαία: Άξονας απελευθερωμένης ζώνης γραμμής υψηλής τάσης ΔΕΗ βόρεια του παλιού οικισμού

1. Σύντομη περιγραφή της ευρύτερης περιοχής και της διαθέσιμης έκτασης για παρεμβάσεις

Η περιοχή μελέτης εκτείνεται σε μήκος 800 μ. Διατρέχει όλη την περιοχή ανάμεσα στο Ελαιόρεμα βόρεια του παλιού οικισμού της Πυλαίας και τον συνοικισμό Κωνσταντινουπολιτών. Στο ξεκίνημά της στη συμβολή της οδού Λαμπράκη και 17 Νοέμβρη διαπλατύνεται σε ευρείς χώρους πρασίνου (ΟΤ Γ164 και Γ165) όπου εντοπίζεται το νεόκτιστο ΚΑΠΗ Μαλακοπής, ενώ στο υπόλοιπο μήκος της έχει τυπικό πλάτος 30 μ. Η ζώνη αυτή διακόπτεται από την ευρεία φυσική κοίτη του Ελαιορέματος (χώρος πρασίνου) και βυζαντινό νερόμυλο αλλά συνεχίζει με κατά τόπους διαπλατύνσεις πέρα από το διατηρητέο προβιομηχανικό συγκρότημα "Μπενεζούλιο" έως τη συνδετήρια του Κόμβου Κ10 της περιφερειακής οδού. Από το ισχύον ρυμοτομικό σχέδιο προβλέπεται να διαμορφωθεί ως περιορισμένης έντασης χρήσης κοινόχρηστος χώρος πρασίνου και στάθμευσης δεδομένου ότι δημιουργήθηκε για τη διέλευση της ηλεκτροφόρας γραμμής υψηλής τάσης. Μετά την πρόσφατη απομάκρυνση της ο άξονας αυτός μπορεί να διαμορφωθεί ενοποιημένος με θετικά πλέον χαρακτηριστικά ως άξονας ποικίλου χαρακτήρα κοινόχρηστων χώρων με επιδιωκόμενη και την παραμονή των περιοίκων (γραμμικό πάρκο, πρόβλεψη υποδοχής υπαίθριας αγοράς, κ.ά.). Ο χαρακτήρας του νέου αυτού αστικού άξονα που διέρχεται μία νέα περιοχή κατοικίας αποτελεί ένα από τα κύρια ζητούμενα του διαγωνισμού. Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να ληφθεί για τη σύνδεση και άξονα με το ρέμα Σταγειρίτη και τη σηματοδότησή του ακριβώς στη συμβολή του με την οδό Λαμπράκη και 17 Νοέμβρη όπου η συνδετήρια του κόμβου Κ-10 γίνεται η σύνδεση με την ανατολική περιφερειακή οδό.

2. Ζητούμενα του διαγωνισμού και κριτήρια – άξονες αξιολόγησης των προτάσεων

- Διαμόρφωση ελκυστικού σεναρίου τοπικής αναζωογόνησης και ενσωμάτωσης στην καθημερινότητα της γειτονιάς (προτεινόμενες κοινόχρηστες λειτουργίες λ.χ. χώροι πρασίνου, χώρος υποδοχής υπαίθριας αγοράς κ.ά. – χωρίς να ανατρέπεται η ισχύουσα πολεοδομική μελέτη, αρχιτεκτονικές διατάξεις, σηματοδότηση παρέμβασης, προσβάσεις, αποκατάσταση συνέχειας του αστικού ιστού)
- Βελτίωση του μικροκλίματος της ευρύτερης περιοχής και περιορισμός του φαινομένου της θερμικής νησίδας, βελτίωση της θεσμικής άνεσης στον κοινόχρηστο χώρο (βιοκλιματικός σχεδιασμός του συνόλου, φυτεύσεις που ενισχύουν το τοπικό δίκτυο πρασίνου, περιορισμός των σκληρών επιστρώσεων που σφραγίζουν το αστικό έδαφος κλπ)
- Αναγνωρίσιμη αρχιτεκτονική ταυτότητα του συνόλου
- Αρχιτεκτονικές προτάσεις με επεξεργασίες που έχουν άμεσες δυνατότητες υλοποίησης (τεχνικές επιλογές, κόστος κλπ)

3. Παρεχόμενο υλικό στους διαγωνιζόμενους:

- θέση της περιοχής παρέμβασης στον ευρύτερο αστικό ιστό και το ΠΣΘ
- απόσπασμα ισχύοντος ΓΠΣ
- απόσπασμα ισχύουσας Πολεοδομικής Μελέτης
- διάγραμμα τοπογραφικής αποτύπωσης
- οριοθέτηση έκτασης παρεμβάσεων (Ηα)
- αεροφωτογραφίες
- επίγειες φωτογραφίες της περιοχής

- άλλα πολεοδομικά δεδομένα: ισχύοντες όροι δόμησης, προβλέψεις κυκλοφοριακής οργάνωσης κλπ
- προγραμματικό πλαίσιο παρεμβάσεων και δυνητικών χρήσεων

4. Στοιχεία υποβολής

- Έκθεση τεκμηρίωσης των προτάσεων (σενάριο - πρόταση αστικής ένταξης, αρχιτεκτονικές επιλογές …)
- Επεξηγηματικά διαγράμματα οργάνωσης της πρότασης (ένταξη στον ευρύτερο ιστό, λειτουργική οργάνωση, οργάνωση κινήσεων – προσβάσεων, βιοκλιματική λειτουργία, επιλογές υλικών και φυτοτεχνικών διαμορφώσεων, αστικός εξοπλισμός κλπ)
- Αρχιτεκτονικά σχέδια διαμορφώσεων (σχέδιο γενική διάταξης 1:500, σχέδιο επί μέρους διαμορφώσεων 1:100, ενδεικτικές λεπτομέρειες 1:50-1:10)
- Αναπαραστάσεις πρότασης
- Τεχνική περιγραφή βασικών τεχνικών επιλογών - Προϋπολογισμός κόστους υλοποίησης

Επισυνάπτεται επεξεργασμένο υλικό από google earth και ΔΤΥ Δήμου Πυλαίας και επίγειες φωτογραφίες ομάδας εργασίας 07-2009

ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

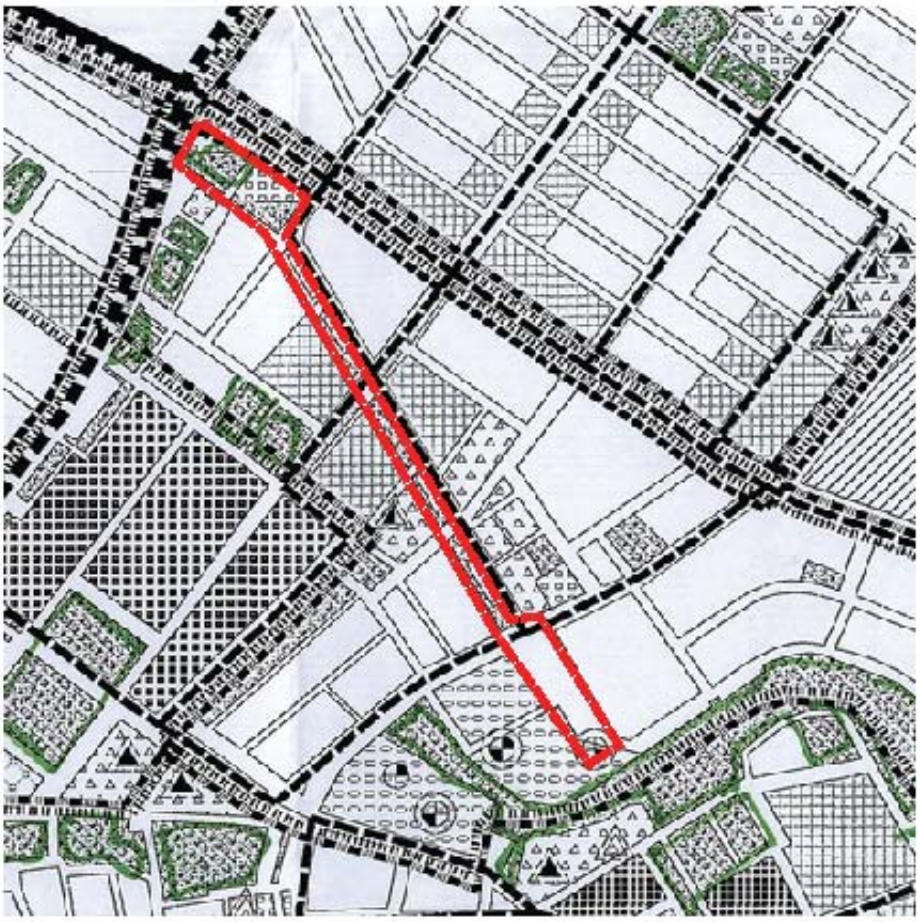

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΓΠΣ ΔΗΜΟΥ ΠΥΛΑΙΑΣ

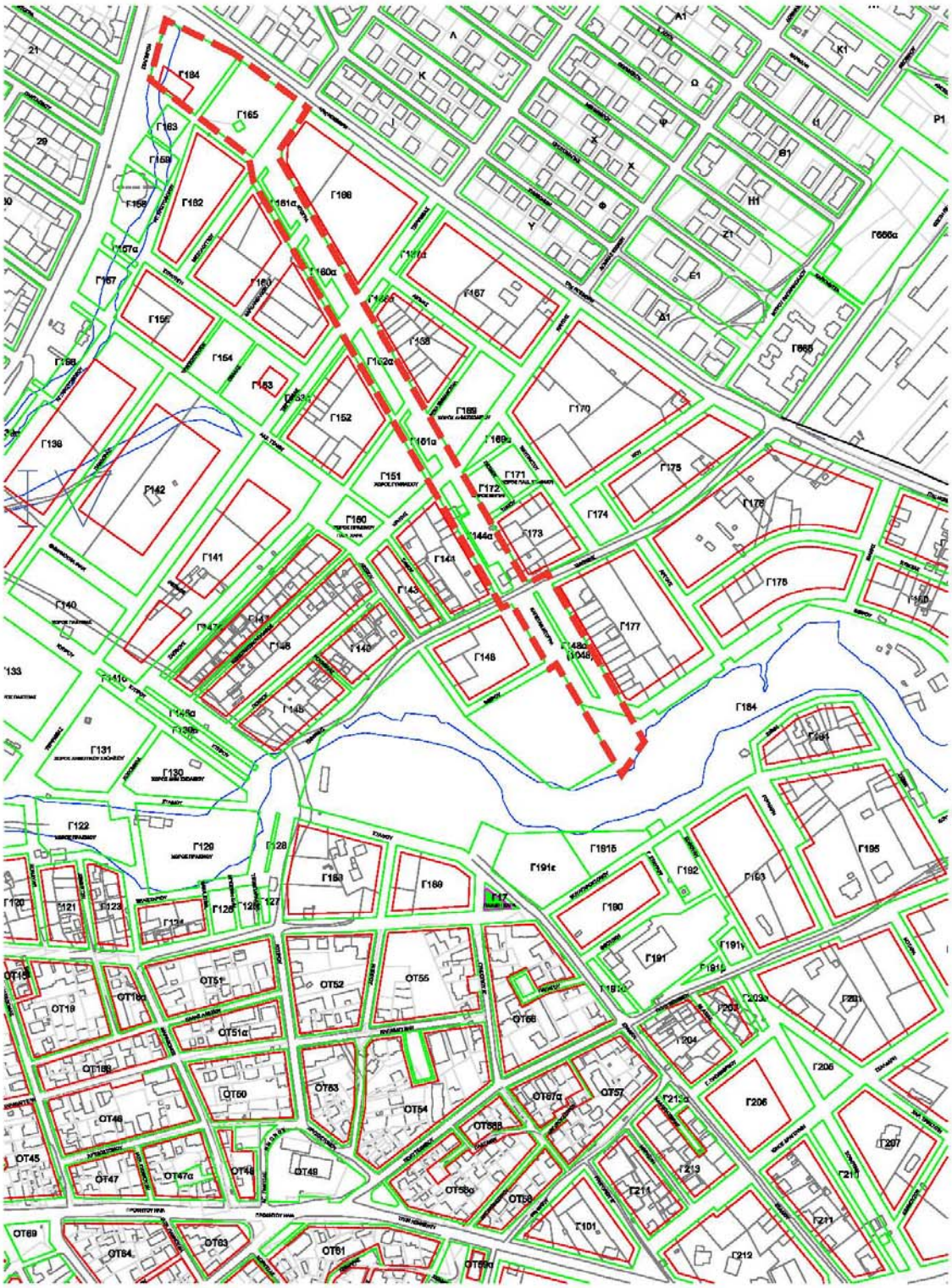

ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

- Προτεινόμενη θέση στη Μενεμένη: Ζώνη κοινοχρήστων χώρων λεωφόρου Δενδροποτάμου – Α' Φάση

1. Σύντομη περιγραφή της ευρύτερης περιοχής και της διαθέσιμης έκτασης για παρεμβάσεις:

Η περιοχή μελέτης αναπτύσσεται κατά μήκος του δυτικού ορίου του συνοικισμού Μενεμένης σε επαφή με περιοχές αμιγούς κατοικίας. Πρόκειται για ζώνη κοινοχρήστων – κοινωφελών χώρων που εκτείνεται παράλληλα με τη λεωφόρο Δενδροποτάμου μεταξύ των οδών Βενιζέλου και Θ.Χατζίκου σε μήκος περίπου 340 μ. και μέσο πλάτος 28 μ. Η έκταση αποτελεί το πρώτο τμήμα της ανατολικής κοίτης του χειμάρρου Δενδροποτάμου που διαμορφώθηκε και αποδόθηκε σε κοινή χρήση μετά το τεχνικό έργο υπογειοποίησης του, γι' αυτό και εν συντομία ονομάζεται «Α' φάση». Η γεωμετρία της συγκεκριμένης έκτασης έχει καθοριστεί από αποσπασματικές και μη αντιστρεπτές επιλογές διαμόρφωσης του αστικού χώρου: την ανολοκλήρωτη μορφή του σχεδίου του αρχικού προσφυγικού οικισμού Μενεμένης στο μέτωπο προς τον τότε ανοικτό χείμαρρο Δενδροπόταμο, το τεχνικό έργο υπογειοποίησης του χειμάρρου και τη διαμόρφωση της σημερινής λεωφόρου Δενδροποτάμου, τη χωροθέτηση κοινωφελών και κοινοχρήστων λειτουργιών από το γενικό πολεοδομικό σχέδιο. Από βορά προς νότο στη ζώνη εντοπίζονται σήμερα οι εξής υλοποιημένες χρήσεις που ολοκληρώνουν και την προβλεπόμενη από τον πολεοδομικό σχεδιασμό οργάνωσή της: χώρος στάθμευσης Δημοτικού Καταστήματος (προσωρινά Δημαρχείου Μενεμένης), χώρος πρασίνου – πάρκο γειτονιάς, δημοτικός βρεφονηπιακός σταθμός, παιδική χαρά και χώρος πρασίνου με μικρό δημοτικό αναψυκτήριο. Ωστόσο, ο προβλεπόμενος πεζόδρομος κατά μήκος της ζώνης σε επαφή στο μεγαλύτερο του μέρος με τα ΟΤ παραμένει αδιάνοικτος- αδιαμόρφωτος καθώς υπάρχουν υψομετρικές διαφορές 1,5-2,0 μ. ανάμεσα στη ζώνη της Α' φάσης και τους δρόμους που οδηγούν σε αυτήν καθώς και τους ακάλυπτους χώρους των ΟΤ.

Στην περιοχή παρατηρείται μία τάση σταδιακής ανανέωσης του παλαιωμένου οικοδομικού αποθέματος κατά την οποία οι νεόκτιστες οικοδομές στρέφουν τις όψεις τους προς τον κοινόχρηστο χώρο δίνοντας μία προοπτική ολοκλήρωσης του ατελούς πολεοδομικά μετώπου του συνοικισμού προς της λεωφόρο Δενδροποτάμου. Η ενιαία καθ' ύψος και οριζοντιογραφική διαμόρφωση της ζώνης και η θετική της ένταξη στον ευρύτερο αστικό ιστό αποτελούν κύρια ζητούμενα του διαγωνισμού.

2. Ζητούμενα του διαγωνισμού και κριτήρια – άξονες αξιολόγησης των προτάσεων

- Διαμόρφωση ελκυστικού σεναρίου τοπικής αναζωογόνησης και ενσωμάτωσης στην καθημερινότητα της γειτονιάς (προτεινόμενες κοινόχρηστες λειτουργίες λ.χ. χώροι πρασίνου, παιδική χαρά για νήπια κ.ά. – χωρίς να ανατρέπεται η ισχύουσα πολεοδομική μελέτη, αρχιτεκτονικές διατάξεις, σηματοδότηση παρέμβασης, προσβάσεις, αποκατάσταση συνέχειας του αστικού ιστού)
- Βελτίωση του μικροκλίματος της ευρύτερης περιοχής και περιορισμός του φαινομένου της θερμικής νησίδας, βελτίωση της θεσμικής άνεσης στον κοινόχρηστο χώρο (βιοκλιματικός σχεδιασμός του συνόλου, φυτεύσεις που ενισχύουν το τοπικό δίκτυο πρασίνου, περιορισμός των σκληρών επιστρώσεων που σφραγίζουν το αστικό έδαφος κλπ)
- Αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής επιβάρυνσης από την κυκλοφορία της λεωφόρου Δενδροποτάμου (θόρυβος, οπτική επιβάρυνση)
- Αναγνωρίσιμη αρχιτεκτονική ταυτότητα του συνόλου
- Αρχιτεκτονικές προτάσεις με επεξεργασίες που έχουν άμεσες δυνατότητες υλοποίησης (τεχνικές επιλογές, κόστος κλπ)

3. Παρεχόμενο υλικό στους διαγωνιζόμενους:

- θέση της περιοχής παρέμβασης στον ευρύτερο αστικό ιστό και το ΠΣΘ
- απόσπασμα ισχύοντος ΓΠΣ
- απόσπασμα ισχύουσας Πολεοδομικής Μελέτης
- διάγραμμα τοπογραφικής αποτύπωσης
- οριοθέτηση έκτασης παρεμβάσεων
- αεροφωτογραφίες
- επίγειες φωτογραφίες της περιοχής
- άλλα πολεοδομικά δεδομένα: ισχύοντες όροι δόμησης, προβλέψεις κυκλοφοριακής οργάνωσης κλπ

4. Στοιχεία υποβολής

- Έκθεση τεκμηρίωσης των προτάσεων (σενάριο - πρόταση αστικής ένταξης, αρχιτεκτονικές επιλογές …)
- Επεξηγηματικά διαγράμματα οργάνωσης της πρότασης (ένταξη στον ευρύτερο ιστό, λειτουργική οργάνωση, οργάνωση κινήσεων – προσβάσεων, βιοκλιματική λειτουργία, επιλογές υλικών και φυτοτεχνικών διαμορφώσεων, αστικός εξοπλισμός κλπ)
- Αρχιτεκτονικά σχέδια διαμορφώσεων (σχέδιο γενική διάταξης 1:500, σχέδιο επί μέρους διαμορφώσεων 1:100, ενδεικτικές λεπτομέρειες 1:50-1:10)
- Τρισδιάστατες αναπαραστάσεις
- Τεχνική περιγραφή βασικών τεχνικών επιλογών - Προϋπολογισμός κόστους υλοποίησης

Επισυνάπτεται επεξεργασμένο υλικό από google earth και ΔΤΥ Δήμου Μενεμένης, αεροφωτογραφίες χαμηλής πτήσης Γ.Τσαουσάκη – Σ.Χαϊδεμένου από αρχείο ΟΠΠΕΘ’97 – συλλογή Λ.Παπαδόπουλου και επίγειες φωτογραφίες ομάδας εργασίας 11-2009.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΘΕΣΗ Δ. ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ

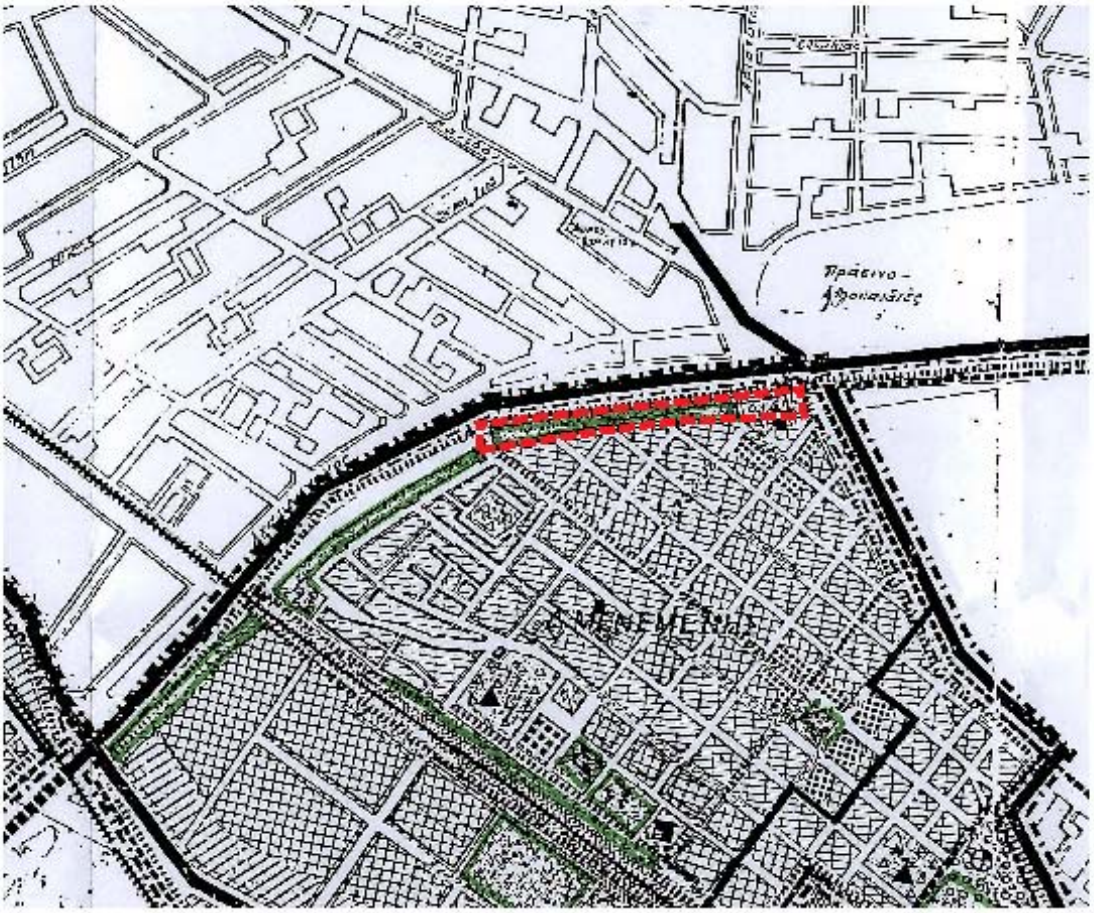

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΓΕΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ

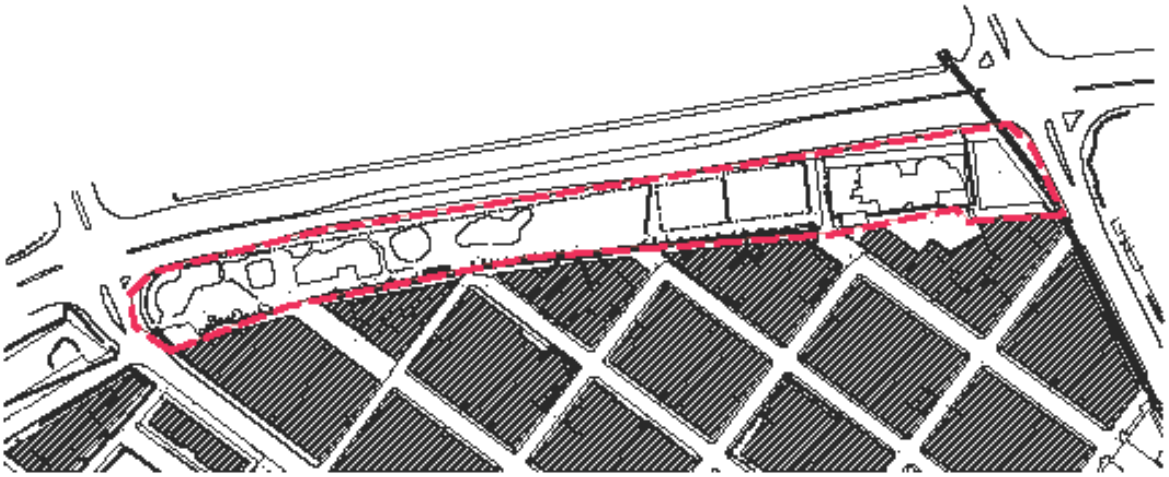

ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΔΗΜΟΣ ΜΕΝΕΜΕΝΗ

3. Κατηγορία 3: Οικολογικοί μετασχηματισμοί μικρών αστικών συνόλων

Το θέμα
Το θέμα περιγράφεται στο Α' μέρος.

Φορέας προκήρυξης
ΥΠΕΚΑ- Γενική Γραμματεία Χωροταξίας και Αστικών Αναπλάσεων - ΔΟΠΚ

Τεχνική υποστήριξη φακέλου
ΤΕΕ-ΤΚΜ – ΜΕ Αρχιτεκτονικών Θεμάτων σε συνεργασία με UIA

Ζητούμενα του διαγωνισμού και κριτήρια – άξονες αξιολόγησης των προτάσεων
Γενικά, η αρχιτεκτονική πρόταση θα πρέπει να αποσκοπεί σε:

- βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης του κτιρίου
- ανάδειξη πρότυπου παραδείγματος αρχιτεκτονικού σχεδιασμού με καινοτόμες σχεδιαστικές αντιλήψεις και με άμεσες δυνατότητες υλοποίησης
- βελτίωση της θερμικής άνεσης στους κοινόχρηστους χώρους.
- βελτίωση του μικροκλίματος της ευρύτερης περιοχής και συμβολή στη μείωση του φαινομένου της θερμικής νησίδας
- ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σε θέματα εξοικονόμησης της ενέργειας

Ειδικότερα, όσον αφορά στο βιοκλιματικό και ενεργειακό σχεδιασμό του συνόλου θα πρέπει να επιδιωχθούν:

- Ολοκληρωμένες λύσεις για την εξοικονόμηση ενέργειας και τη βελτίωση της βιοκλιματικής του λειτουργίας των συνθηκών άνεσης στο κτίριο (φωτισμός, αερισμός, δροσισμός, θέρμανση κλπ) ακόμη και με επανασχεδιασμό και αναβάθμιση Η/Μ εγκαταστάσεων
- Η χρήση παθητικών συστημάτων μείωσης των θερμικών απωλειών και της υπερθέρμανσης το χειμώνα και το καλοκαίρι αντίστοιχα (λ.χ. θερμομόνωση, εφαρμογή κατακόρυφης φύτευσης, εφαρμογή υλικών επένδυσης και επίστρωσης υψηλής ανακλαστικότητας, ηλιοπροστασία με εξωτερικά σκίαστρα κλπ) με θετικά αισθητικά αποτελέσματα
- Επιλογή κατάλληλων φυτεύσεων για ηλιοπροστασία – ανεμοπροστασία – ηχοπροστασία
- Η χρησιμοποίηση ανακυκλώσιμων και ανακυκλωμένων δομικών υλικών, υλικών φιλικών προς το περιβάλλον (χαμηλής εμπεριεχόμενης ενέργειας) και ο περιορισμός των απορριμμάτων κατά την κατασκευή.

Στοιχεία υποβολής

- Απόσπασμα χάρτη και αεροφωτογραφίας σε κατάλληλη κλίμακα που προσδιορίζουν τη θέση της πρότασης στον αστικό ιστό
- Σχέδιο γενικής διάταξης σε 1:500 έως 1:200
- Επεξηγηματικά διαγράμματα οργάνωσης της πρότασης
- Διαγράμματα βιοκλιματικής λειτουργίας κτιρίου και ελεύθερου χώρου (κατόψεις – τομές)
- Σχέδια διαμόρφωσης του υπαίθριου χώρου σε κλίμακα 1:100
- Όψεις του κτιρίου σε κλίμακα 1:100
- Σχέδια περιπτέρου περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης σε κλίμακα 1:50 (κατόψει – όψεις – τομές)
- Ενδεικτικές κατασκευαστικές λεπτομέρειες για την τεκμηρίωση της πρότασης

- Τρισδιάστατες απεικονίσεις (φωτορεαλιστικά, μακέτα κλπ ανάλογα με τις ανάγκες τεκμηρίωσης της κάθε πρότασης)
- Τεχνική έκθεση όπου περιγράφονται οι προτάσεις όσον αφορά τις γενικές αρχές οργάνωσης των παρεμβάσεων, την τεκμηρίωση της βιοκλιματικής λειτουργίας του κτιρίου (με αποδεδειγμένη εκτίμηση της βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης), της ενεργειακής αυτονομίας του περιπτέρου και της θερμικής άνεσης του υπαίθριου χώρου, ο ενδεικτικός προϋπολογισμός του κόστους του έργου και η πρόταση απόσβεσης με βάση το ετήσιο ποσοστό εξοικονόμησης ενέργειας.

Δικαίωμα συμμετοχής - απαιτούμενη σύνθεση ομάδας

Δικαίωμα συμμετοχής στον διαγωνισμό ως εκπρόσωποι-συντονιστές της ομάδας μελέτης έχουν όλοι οι διπλωματούχοι αρχιτέκτονες μηχανικοί ηλικίας μέχρι 40 ετών, μέλη του Τ.Ε.Ε. ή ανάλογου επαγγελματικού φορέα του εξωτερικού. Στην ομάδα μελέτης μπορούν να συμμετέχουν επιστημονικοί συνεργάτες με άλλες ειδικότητες όπως πολιτικοί μηχανικοί, μηχανολόγοι, μηχανικοί περιβάλλοντος, γεωπόνοι, αρχιτέκτονες τοπίου κλπ οι οποίοι υποχρεούνται να συνεργασθούν με τον συντονιστή της ομάδας κατά την εκπόνηση των απαραίτητων ειδικών μελετών.

Σύνθεση κριτική επιτροπής

Προτείνεται επταμελής κριτική επιτροπή στην οποία συμμετέχουν ισότιμα εκπρόσωποι των εξής φορέων:

- του ΤΕΕ-ΤΚΜ
- του ΣΑΘ
- του Δήμου ή της Δημόσιας Υπηρεσίας αρμόδιας για το κτίριο
- της τεχνικής υπηρεσίας του Δήμου ή της Δημόσιας Υπηρεσίας αρμόδιας για το κτίριο
- του ΚΑΠΕ
- του ΥΠΕΚΑ
- της ΙΙΑ

Όλα τα μέλη θα πρέπει να έχουν ιδιαίτερες γνώσεις και εμπειρία στην εξοικονόμηση ενέργειας σε οικιστικές περιοχές.

Λοιπά περιεχόμενα του φακέλου του διαγωνισμού

- Προδιαγραφές υποβολής των προτάσεων (λ.χ. μέγεθος και αριθμός πινακίδων, κωδικός αριθμός πρότασης κλπ)
- Χρονοδιάγραμμα και τόπος παράδοσης
- Σύντομη περιγραφή για τη διαδικασία της κρίσης
- Βραβεία και έπαινοι